

Ніжинський обласний педагогічний ліцей Чернігівської обласної ради

***ЗАСТОСУВАННЯ НА УРОЦІ
МЕТОДИК ПЕДАГОГІКИ УСПІХУ
ЯК СТРАТЕГІЇ РАДІСНОГО НАВЧАННЯ***

Матеріали науково-практичного семінару
(м. Ніжин, 03 березня 2016 р.)

УДК 373. 51 (072)
ББК 74. 202. 4я72
З-36

Рекомендовано до друку: методичною радою Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради (протокол № 4 від 03 березня 2016 р.)

Автори несуть відповідальність :

- за точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.
- матеріали друкуються в авторській редакції.
- рукописи не рецензуються і не повертаються.
- при передруку матеріалів посилання на «Збірник матеріалів науково-практичного семінару **«Застосування на уроці методик педагогіки успіху як стратегії радісного навчання»** обов'язкове.

Матеріали науково-практичного семінару «Застосування на уроці методик педагогіки успіху як стратегії радісного навчання» [науково-методичний збірник]. – Ніжин : 2016. – 75 с.

Матеріали науково-практичного семінару розраховані на вчителів загальноосвітніх шкіл, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами сучасної школи.

ББК 74. 202. 4я72
© Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівської обласної ради, 2016 р

ЗМІСТ

Павлюк Л.М. Упровадження педагогічної технології ситуації успіху в навчально-виховний процес.....	4
Бронзенко Т.А. «Є поети для епох». Життєвий і творчий шлях Ліни Костенко	7
Бутурлим Т.І. Тропи: метафора, метонімія, синекдоха, епітет, порівняння, персоніфікація, гіпербола, алегорія	18
Карабуля Н.В. Розв'язування задач з молекулярної фізики	36
Павлюк Л.М. Подорож Україною	39
Рябцева О.М. СРСР та Україна в роки загострення радянської системи	52
Шевчук Т.М., Вантух Т.М., Палаєва М.В. Образ України у творчості Р.М. Рільке, Г. Аполлінера, В. Маяковського	59
Шмаглій Т.М. Формули тригонометрії: перетворення тригонометричних виразів.....	72

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

Павлюк Л.М.,

вчитель англійської мови ліцею,
спеціаліст вищої категорії,
вчитель-методист,
Відмінник освіти України

«Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У нас не повинно бути нещасливих учнів, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися». Дати дітям радість праці, радість успіху навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гордості — це перша заповідь вихователя.»

В. О. Сухомлинський

Система вищої освіти в Україні формується як один з пріоритетних напрямів і ціннісних орієнтацій державності та суспільної свідомості. Проблеми виховання, освіти, розвитку молодого покоління набувають особливого значення, оскільки доля майбутнього людства більшою мірою залежить від розвитку духовної і моральної сфери суспільства. Тому саме професійна педагогічна діяльність учителя як носія духовних цінностей, спадкоємця поколінь покликана сприяти утвердженню гуманної, демократичної особистості, здатної до саморозвитку, самореалізації своїх інтересів та обдаровань.

Життя і діяльність учня в школі і поза нею завжди має бути сповнене почуттям радості, світлою перспективою, надією на успіх. У цьому джерело гуманізації навчання. Відчуття радості завтрашнього дня — це перспектива розвитку особистості. Невипадково ще А. С. Макаренко висунув і обґрунтував ідею "завтрашньої радості", вбачаючи в ній велику спонукальну і виховну силу, що розкриває всі внутрішні потенції учня. Через відчуття радісних перспектив відбувається рух і розвиток особистості.

В. О. Сухомлинський запровадив у педагогіку поняття "**школа радості**" і практично реалізував цю ідею у своїй Павлівській середній школі. Він довів і теоретично обґрунтував, що очікування радості як для дитини, так і для дорослого — джерело руху вперед. Радість в учнів виникає як від усвідомлення досягнутого, так і від відчуття реальної перспективи, яка приводить до досягнення поставленої мети, а будь-яка досягнута мета окрилює людину, а тим більше дитину, вселяє в неї віру у свої сили і здібності. Для створення ситуації успіху важливо глибоко вивчити індивідуальні особливості учня, провести діагностику його навчальних інтересів. Діагностика здійснюється на основі з'ясування таких, наприклад, питань, як:

1. Яким предметам ученя надає перевагу (гуманітарним, природничим, фізико-математичним і т.д.)? Чому?
2. Чи пов'язує він вивчення шкільних предметів із життєвими планами?
3. Чи поділяє предмети на головні і другорядні? Яке ставлення до них?
4. Чи пов'язує ученя ставлення до навчальних предметів зі своїм ставленням до вчителів?

Інформація на перше питання допомагає вчителю визначити справжні мотиви ставлення учня до тих або інших предметів, престижність і роль цих предметів у житті та праці, їхню майбутню перспективу розвитку. Визначне місце посідає диференційована робота учнів на уроці. Учитель спирається на результати діагностики навчальних інтересів учнів, відповідно до яких визначає основні види навчальної діяльності, зміст завдань для них, способи та прийоми їх виконання. Принцип диференціації у навчальній роботі реалізується не шляхом застосування навчальних завдань за ступенем їх важкості, а шляхом використання варіативних завдань за творчою спрямованістю: підготовка школярів до повідомлень з якогось питання дослідницького характеру, написання рефератів і доповідей, складання тез для участі у конференції, олімпіаді, турнірі, організація навчально-ділових і рольових ігор, підключення учнів до викладу якоїсь частини навчального матеріалу, тощо. Учитель проводить щоденний аналіз того, як учень просувається від незнання до знання, на основі чого формуються наступні заняття. На уроках чітко простежується принцип покрокового виконання завдання. Учні бачать, який шлях їм треба пройти. Завдання диференційовані за рівнем складності, формується вміння міркувати за алгоритмом: для сильних всього зразок, у середніх і слабких формується вміння висловлюватися, найслабші «слипають» алгоритм в роботі.

Важливо кожному школяреві знайти на уроці цікаву для нього справу. Не слід порівнювати навчальні результати різних за здібностями учнів. Треба порівнювати успіхи учня з його власними попередніми досягненнями, наголошувати на його рухові вперед завдяки наполегливій копійчій праці. Добре слово, похвала на адресу слабшого учня, який одержав задовільні результати, але приклав чимало зусиль для їх досягнення, зумовлює у нього добрі почуття, радісний настрій, допомагає йому переборювати зростаючі труднощі навчатися, працювати на повну силу здібностей, проявляти наполегливість і волю.

Отже, головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб кожний учень був успішний, це сприяє розвитку впевненості учня в собі, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості. Основним механізмом у розв'язанні цього завдання стає ситуація успіху. На думку А. С. Белкіна, **ситуація** — це сполучення умов, які забезпечують успіх, а сам успіх — результат подібної ситуації. **Ситуація успіху** — це цілеспрямований, спеціально організований комплекс умов, що дозволяє учневі досягти значних результатів у діяльності, які супроводжуються позитивними емоційними, психологічними переживаннями. Переживаючи ситуацію успіху, учень набуває почуття власної гідності, успіх приводить його до усвідомлення власної компетентності.

Існують різні **типи успіху**:

неочікувана радість – коли результат діяльності учня перевершив його очікування;

спільна радість – учень досяг необхідної для себе реакції колективу, тобто емоційний відгук оточуючих на успіх члена колективу;

радість пізнання – радість пізнання нового; пізнання опирається на самоосвіту й самопізнання; її головна умова – спілкування.

У людини, яка пережила успіх, виростають крила, вона отримує нову енергію, новий імпульс для зростання.

Способи створення ситуації успіху різні, як неоднакові й ті школярі, яким вона трапляється. Умовно, їх можна розділити на кілька груп:

- **«надійні»:** хороші здібності, сумлінне ставлення до своїх обов'язків; д/з виконують регулярно, активні в громадській роботі, упевнені в собі; рівень їх прагнень відповідає їх можливостям; секрет їхньої надійності – постійне відчуття здійсненої радості; у них немає особливих, яскравих злетів; радість у чомусь буденна, зате постійна, глибока.

- **«упевнені»:** здібності бувають вищими, ніж у «надійних», але система роботи слабша; періоди підйому, злету, можуть змінюватися розслабленням; оцінки переживають бурхливо; реагують на успіхи і невдачі; користуються симпатіями однокласників, вчителів; зміна впевненості на самовпевненість.

- **«невпевнені»:** пізнавальні інтереси пов'язані з навчанням; здібності хороші, до справи ставляться сумлінно; навчаються непогано; найголовніша риса – неувпевненість у своїх силах, а саме у перепадах настрою, результатів роботи; у період підйому вони активні, сумлінно роблять все, чого від них вимагають, та щойно «температура» емоційного стану падає виникає щось схоже на депресію, їх неможливо впізнати.

- **«зневірені»:** ситуацію успіху можна розглядати тільки в парі : успіх – неуспіх; неуспіх школяра – результат нездійсненої радості; здолати успіх – означає створити умови для того, щоб радість усе-таки відбулася. Талант може бути, але талант – це ще не все. Потрібні умови, щоб він розквітнув, необхідно, щоб хтось повірив у нього, захотів би зіпнути на ноги, допомогти розвинутися. Талант плюс праця, плюс удача дорівнюють успіху.

Найважливішим показником успішності обраної технології є уміння вчителя створити атмосферу доброзичливості.

При цьому вчитель придумує методичні прийоми, що забезпечують:

- зняття тривожності,
- високу мотивацію,
- об'єктивність і доброзичливість педагогічного навіювання,
- високу оцінку успішно виконаної кожної деталі діяльності школяра,
- авансування переваг учня,
- переважання прихованої інструкції,
- підтримку індивідуальності (винятковості) учня.

Існує чимало способів підтримати учня під час виконання завдань на уроці. Ця підтримка потрібна постійно. І це має бути чимось більшим, ніж кілька фраз, які весь час повторюються: «добре», «дуже добре» та «відмінно». Щирість, творчість і розмаїтість— сильне знаряддя в побудові самоповаги дитини. Педагог повинен піклуватися про те, щоб навчально-виховний процес, який він організовує, обов'язково містив у собі ситуацію успіху. І це повинно стосуватися діяльності як індивідуальної, так і групової. Для вчителя важливо розуміти внутрішній світ дитини, поважати його переживання. Як тільки учень відчує, що вчитель цікавиться його емоційним станом, прагне зрозуміти його і допомогти, то прийме зауваження педагога, довірить йому свою долю. І тоді на плечі вчителя ляже ще більша відповідальність за наслідки своїх педагогічних дій.

Література

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать: Кн. Для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
4. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 564 с.
5. <http://journal.osnova.com.ua/download/5-177-28073.pdf>

Бронзенко Тетяна Анатоліївна

Викладає: українську мову та літературу

Стаж роботи: 15

Спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

«Є ПОЕТИ ДЛЯ ЕПОХ».

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЛІНИ КОСТЕНКО

(урок української літератури, 11 клас)

«Хай буде легко. Дотиком пера», «Я вранці голос горлиці люблю», «Недумано, негадано...»

ЛІНА КОСТЕНКО. ТВОРЧИЙ ШЛЯХ. ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ.

Мета уроку. Pozнайомитися з рисами особистості та долею митця; зрозуміти особливості його творчого доробку, розкрити ознаки індивідуального стилю автора, зацікавити учнів творчістю цієї непересічної постаті; розвивати навички ідейно-художнього аналізу твору; виховувати любов до поетичного слова, до вічних вартостей.

Тип уроку. Урок-психологічний портрет.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

– Діти, який у вас настрій?

Побажаймо одне одному гарного настрою та плідної співпраці.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Бесіда:

– Діти, на минулих заняттях ми з вами розпочали вивчення творчості письменників-шістдесятників. Пригадаймо деякий теоретичний матеріал.

– Скажіть, будь ласка, яка історична подія передувала руху шістдесятництва – унікального мистецького й громадсько-політичного явища в Україні середини ХХ століття? (1956 року на ХХ з'їзді партії Микита Хрущов виступив із доповіддю «Про культ особи і його наслідки», засудивши злочиння Сталіна та його прислужників і цим розпочавши період так званої *хрущовської відлиги*)

– Які світоглядні засади об'єднували шістдесятників? (*лібералізм* – культ свободи у всіх її проявах (свободи особистості, нації, духу); *гуманізм та антропоцентризм* (культ людської особистості як центру Всесвіту); *духовний демократизм* (культ простої людини-трудівника); *духовний аристократизм* (культ видатної творчої особистості); *моралізм та етичний максималізм* (культ моральності як абсолютного мірила людських вчинків); *космізм* (усвідомлення «планетарної

причетності» людини як частинки Всесвіту до космічних процесів); **активний патріотизм; культурництво** (відстоювання справжньої, високомайстерної культуротворчості)

– Назвіть естетичні засади шістдесятників (*заперечення соцреалізму власною творчістю; естетична незалежність, відстоювання свободи митця; єдність традицій та новаторства; індивідуалізація (посилення особистісного начала); інтелектуалізм, естетизм, елітарність*)

– Що нового внесли в літературу поети-шістдесятники? (*досить розмаїтою постає жанрова система шістдесятників (лірична поезія, балади, притчі, етюди, рубайі, роман у віршах, химерна проза), а також проблемно-тематичні обири (нова тема – підкорення космосу, етична правомірність НТР, стандартизація особистості в умовах новітнього міщанства)*)

– Однак із усуненням Хрущова та приходом Леоніда Брежнєва прокотилася хвиля політичних арештів: перша – 1965 року, друга – 1972, третя – 1980). Усі відчували, що настав час вибору. Які були головні варіанти виходу із цієї «межової» ситуації? (*Дисидентство – активне інакодумання, відкрите протистояння тоталітарному режимові, цілковите неприйняття його псевдоідеалів і псевдоцінностей, опозиційна громадська діяльність; «внутрішня еміграція» – самоізоляція у власному внутрішньому світі; конформізм – намагання ціною моральних та ідейних поступок урятувати власне життя й кар'єру*)

– Деякі учні отримали **домашнє творче завдання**: зобразити культурний феномен шістдесятництва.

Слово учням для презентації своєї роботи.

III. Повідомлення теми, мети уроку.

Слово вчителя.

– Безумовно, найяскравішим представником письменників-шістдесятників є наша сучасниця – Ліна Костенко. Вона перша з українських митців за життя визнана поетом світового рівня та класиком української літератури.

– Скажіть, кого прийнято називати класиками літератури? (*Це письменники, які з різних причин уважалися зразками та прикладами для наслідування; ці автори стали культурним надбанням громадськості, їх цитують, а їхні твори знаходять суспільне визнання, вони несуть у собі «вічні цінності», щось актуальне для всіх часів. Класика залишається в історії та протиставляється творам-одноденкам, які з часом забувають*).

– Ліна Костенко – поетеса, яка завжди живе й працює – всупереч: обставинам, зовнішнім імперативам, модам, трендам, ідеологіям. Про себе та про багатьох людей, які життям своїм заплатили за те, щоб ця країна була по-справжньому вільною, ці слова поетеси:

*Було нам важко і було нам зле,
І західно, і східно,
Було безвихідно, Але
нам не було негідно.
І це, напевно, головне,
Якої ще фортуни?
Не відступитися, І не
покласти лжу на струни.*

Ці слова цілком можна вважати життєвим кредо поетеси.

– Які ключові слова у вірші? (В основу світобудови Л. Костенко покладено морально-етичний принцип, за яким автор вибудоває не лише свою творчість, а й життя)

– **Запишімо тему уроку.**

Ліна Костенко: «Шістдесятництво – це не список, це стан душі. Це високовольтна лінія духу»

Не йти на компроміс із владою, відстоювати свою позицію прямо і відкрито: «...не боюсь донощика в трактирі, бо все кажу у вічі королю!»

А. Камю: «Світ ділиться на чуму і її жертв. І людина мусить зробити єдино чесний вибір: не стати на бік чуми. А якого кольору чума, питання другорядне!»

1. Хочу поглибити знання...
2. Мені цікаво було б з'ясувати...
3. Сподіваюсь відкрити для себе щось нове про...
4. Маю наміри досягнути успіхи...

Презентація.

1 слайд. (заголовок)

2 слайд.

«Цариця поезії в Україні»

«Берегиня української літератури»

«Совість української нації»

«Жанна д'Арк української літератури»

«Білий голос висоти»

– **І це далеко не повний перелік перифразів до імені Ліни Костенко.**

– **Феномен таланту поетеси** робить спробу розкрити її дочка **Оксана Пахльовська**: «Мамина поезія з самого початку, від перших віршів, була бунтом. Бунтом особистості. Повстанням духу. І слава, що до неї приходила, була не популярністю, не модою. Вона була вистражданою надією людей на своє відродження, на можливість повернутися до себе, на можливість відродження вже нібито виродженої і остаточно приборканої нації».

– Феномен Ліни Костенко в її позачасовості.

Без сумніву, найбільший український поет сучасності.

З її творів починається закоханість у світ української літератури – це сходинка у вищий вимір поетичного мистецтва.

Характер психіки Ліни Костенко науковці визначають як інтровертний, оскільки поетеса зосереджена на своєму внутрішньому світі, вона не любить давати інтерв'ю, на телефонні дзвінки майже не відповідає (спрацьовує автовідповідач).

Цитата

А що таке життя?

Чи те, що переждалось?

Чи все-таки життя –

Це те, що відбулось?

3 слайд

• Лауреат Шевченківської премії за роман у віршах «Маруся Чурай» і збірку «Неповторність» (1987), Премії Антоновичів (1989), премії Петрарки за книгу «Інкрустації» (1994).

- Почесний професор Києво-Могилянської академії, почесний доктор Львівського та Чернівецького університетів.
- Відмовилася від звання Героя України.
- «Політичної біжутерії не ношу»

4 слайд

(Родина)

Єжи-Ян Пахльовський,

польський письменник, однокурсник Л. Костенко під час навчання в Московському літературному інституті імені М. Горького

Цвіркунов Василь Васильович,

керівник Київської кіностудії імені Довженка у 1960-х рр.

5 слайд

Вірш “Спогад” (“Поїзд із Варшави”)

Музика: Володимир Верменич

Вірші: Ліна Костенко

Виконує: Валентина Купріна

6 слайд (Діти)

Пахльовська Оксана Єжи-Янівна,

письменниця, культуролог;

Цвіркунов Василь Васильович-молодший, програміст

7 слайд (твори Ліни Костенко) Увага на дати

«Проміння землі» (1957)

«Вітрила» (1958)

«Мандрівки серця» (1961)

«Зоряний інтеграл» (1962, тираж знищено радянською цензурою)

«Княжа гора» (1962, книжка не вийшла через заборону радянської цензури)

«Над берегами вічної ріки» (1977)

«Маруся Чурай» (1979)

«Неповнорність» (1980)

«Сад нетанучих скульптур» (1987)

«Бузиновий цар» (1987) – для дітей

«Вибране» (1987)

«Інкустації» (1994, видання італійською мовою, відзначене премією Петрарки)

«Берестечко» (Київ: Либідь, 1999, перевидання 2010)

«Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала», лекція в Києво-Могилянській академії (Київ: Видавничий дім НаУКМА, 1999)

«Гіацинтове сонце» (Київ: Либідь, 2010, вибране)

«Записки українського самашедшого» (Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010)

«Річка Геракліта» (Київ: Либідь, 2011, вибране, а також нові вірші)

«Мадонна перехресть» (Київ: Либідь, 2011, нові, а також раніше не друковані поезії різних років)

8 слайд (Фрагмент відео, у якому Л. Костенко говорить про причину свого мовчання) (Аналізуючи громадянську позицію Ліни Костенко в період «шістдесятників»,

я виокремила такі основні форми протесту того періоду: збір підписів проти політичних репресій; відкриті виступи в захист свободи слова; участь у літературних вечорах Київського клубу творчої молоді; заклики до національного об'єднання в літературі).

9 слайд (2011 року у видавництві «Либідь» вийшла монографія Івана Дзюби про Ліну Костенко «Є поети для епох»)

**10 слайд Фрагмент відео з презентації книги І. Дзюби
Оксана Пахльовська про створення книги «Є поети для епох».**

«Був зимовий вечір початку 2011 року. Озброєна диктофоном, я нічого не боялася. Видавництво «Либідь» попросило Івана Михайловича Дзюбу зробити інтерв'ю з Ліною Костенко – про її життя і творчість. Іван Михайлович говорив із мамою, я наготувалася записувати. Сніжило за вікном, між часом і ввімкненим диктофоном ми почали працювати...

І раптом кімната зробилася маленька. Хвилі часу накочувались, як цунамі. Знане й незнане, сказане й промовчане, моментальність конкретного спогаду, тисячами нервових закінчень вписаного в історію... Спогад вистражданий і перестворений, що став віршем, причаївся у світлотінях старих родинних фотографій, випростався живими постатями з «безсмертної діорами» пам'яті – пам'яті прабабусиною саду й пам'яті війни, пам'яті студентської юності й режимних репресій, пам'яті 1960-х і любові, пам'яті втрат і творчих одкровенень. Тоді ми зрозуміли, що ні за один, ні за десять вечорів зробити це неможливо. А далі вже почалася наша з мамою робота – і вечорові розмови, й телефонні, й записи, й сни, й несподівані асоціації... І «загула та книга голосами» – неопалима книга пам'яті. Заговорили в ній люди – живі й мертві, присутні й забуті, кожен зі своїм болем, зі своєю (часом і не почутою колись) правдою. Наче якийсь дивний вітер зібрав розкидані у просторі людського буття аркуші – й вони самі почали вкладатися в цю книгу, віднаходячи через зовнішню хронологію дат і подій хронологію внутрішню – думок, почуттів, творчих станів, емоційних стихій і жорстких передбачень».

«І ще одне: коли Іван Михайлович розмовляв із мамою, я побачила перед собою двох людей, які з величезною етичною обережністю й безмежною повагою рухалися в просторі пам'яті одне одного, – і як це було неймовірно на тлі нашого щоденного досвіду життя в соціумі, де хамство і насилля стали узаконеною нормою існування. До речі, мама кілька разів завертала текст: знімала факти, імена. Хотіла заощадити людям – і живим, і кого вже немає, – сором за непорядні вчинки. Найбільше мене вразило, коли мама не захотіла назвати ім'я того негідника із «спецчасті», який перегорював їй дорогу до навчання на філософському факультеті Київського університету. Я була переконана, що такі безславні імена треба озвучувати. А мама подумала про його евентуальних родичів: а раптом вони порядні, а раптом їм буде боляче? І я, врешті, не знаю, чи це ознака нашої слабкості – чи нашої сили? Бо мстяться лише нікчеми. Справжня сила – великодушна. Навіть коли не прощає».

11 слайд 2010 року вийшов перший роман Л. Костенко – «Записки українського самашедшого». Роман викликав великий ажіотаж і тимчасову його нестачу в книгарнях.

12 слайд (Фрагмент відео, у якому Л. Костенко пояснює своє повернення в літературу).

13 слайд У січні 2011 року Ліна Костенко вирушила в тур-презентацію свого першого роману. Презентації відбулися в Києві, Рівному та Харкові, усюди були аншлаги...

Уривки з роману «Записки українського самашедшого»

У творі багато влучних висловів, які згодом можуть стати крилатими:

«Цього разу зі всіх стихійних лих національного масштабу відбулись тільки вибори»;

«І знову баритони співали, що Україну не поставлять на коліна... Я вже починаю озиратися, де той напасник, що все намагається поставити Україну на коліна, а вона, горда і нескорена, все встає і встає. Національна аеробіка».

Міра гострого і влучного слова дісталася телебаченню, сучасній літературі, феміністичному руху, політикам.

«Визначають нам прожитковий мінімум. Тобто – мінімум для прожитку. Навіть не для життя, для прожитку! Хто має право нам, людям, визначати мінімум?! Ті, хто собі призначили максимум? Пільги й курорти, прибутки і надприбутки, стратегічні об'єкти й копаліни, і землю, – нам вона Батьківщина, їм – бізнес-територія».

14 слайд

У вересні 2011 року у видавництві «Либідь» побачила світ нова книга Ліни Костенко «Мадонна Перехресть».

До неї увійшли нові, а також раніше не друковані поезії різних років.

«Оксані Пахльовській, моїй донечці – присвячую»:

Я вчу тебе, як мову іноземну,
як знаки, зашифровані в гербі.
Я вдячна Богу, що послав на Землю
шляхетну душу, втілену в Тобі.

15 слайд

«Є поети – законодавці літературних мод і погод у літературі, що стають своєрідними творчими каталізаторами для всіх своїх колег.

Є поети – суворі ревнителі національних традицій, «архаїсти», які борються проти рецидивів агресивної субкультури й нівеляції слова.

Є поети – духовні лідери й духовні донори для всієї культури, оскільки значення їх виходить далеко за суто літературні рамки.

Мало кому щастить поєднати в своїй особі всі ці риси.

Ліна Костенко – еталон такого, абсолютно унікального, поєднання» (Оксана Забужко)

16 слайд

У чому поетеса намагається відшукати невмируще?

- Любіть травинку, і тваринку,
і сонце завтрашнього дня,
вечірню в попелі жаринку,
шляхетну інохідь коня.
- Шукайте посмішку Джоконди,
вона ніколи не мине.
- Люди, будьте взаємно красивими!

- І не знецінюйте коштовне,
не загубіться у юрбі.
Не промінійте неповторне
на сто ерзаців у собі!
- Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки.

17 слайд

Тема митець і суспільство, митець і свобода широко представлені у творчості

Л. Костенко. Виходячи із запропонованих цитат, скажіть, якою є авторська позиція?

- Митцю не треба нагород,
Його судьба нагородила,
Коли в людини є народ,
Тоді вона уже людина («Не треба думати мізерно...»)
- Поезія – це свято, як любов.
О, то не є розмова побутова!
І то не є дзвінкий асортимент
метафор, слів, – на користь чи в догоду.
А що, не знаю. Я лиш інструмент,
в якому плачуть сни мого народу («Яка різниця – хто куди пішов?»)
- Ви думали – поет
ні за холодну воду.
Сидить собі поет
пописує «стишка»?
... Поети – це біографи народу,
а в нього біографія тяжка («Летючі катрени»)
- Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться, –
у мене жодних претенсій нема
до Долі – моєї обраниці.... («Доля»)

Поетеса жодного разу не зрадила обраному кредо: своєю поезією в часи безвір'я вона повертала людям такі поняття, як гідність, національна честь, самоповага, вселяла впевненість і надію. Вона була й залишається прикладом нонконформізму (незгоди) й безстрашності.

18 слайд

На жаль, наша країна зараз у великій небезпеці. Шкода, що назва кіноповісті О. Довженка «Україна в огні» знову стала реалією нашого життя.

І, як ніколи, актуально звучать рядки Л. Костенко:

Цитата. Благословенна кожна мить життя
На цих всесвітніх косовицях смерті

19 слайд (Фрагмент відео, у якому Л. Костенко говорить про перемогу України).

20 слайд

Письмове (усне) завдання для учнів

Заповніть піраміду творчості:

1. Ім'я письменниці.

2. Два слова, що описують митця.

Шістдесятник, класик

3. Три слова, що окреслюють діяльність письменниці.

Поет, прозаїк, патріот

громадянин, соціолог, культуролог, історик

4. Чотири слова, що описують знакову подію в житті поетеси.

Навчання в Московському літературному інституті

Збірка «Проміння землі»

Шевченківська премія

Роман «Записки українського самашедшого»

5. П'ять слів, що виражають громадянську позицію автора.

Сміливість, прямота висловлювань, нескореність перед тоталітаризмом;

Гострота, непоступливість, нескореність, чесність, принциповість, безкомпромісність, протистояння, відкритість, вільнодумство

Групова форма роботи.

За словами І. Дзюби, «життєпис Ліни Костенко у її слові». «Саме в біографії Слова – найсокровенніший життєпис Поета».

Тож спробуймо доторкнутися до її лірики.

Поки учні працюють, прослухаймо ці вірші, покладені на музику Ольгою Богомолець.

Ольга Богомолець, виконавиця пісень Ліни Костенко, – правнучка академіка Олександра Богомольця, іменем якого названий Національний медичний університет.

Ольга Богомолець: «Це була моя Ліна Костенко. Її поезія стала частиною мене – так само як є частиною кожного, хто не терпить брехні та блазенства, зради і пластикової любові. Вона пробудила від сну не тільки мою душу, а душі сотень тисяч людей – і нехай їх буде мільйони – прозрілих творців свого життя».

На запитання, чи є глибинний зв'язок між голосом Олі й віршами Ліни Костенко, поетеса відповіла: «Мені іноді здається, що Оля співає чимось тим у собі, чим я пишу. Неповторний голос – і особливий тембр. Це так, як у «Марусі Чурай»: «Бувають, може, й кращі голоси, але т а к о г о другого немає»

Аналіз віршів (за орієнтовною схемою)

I група

Хай буде легко. Дотиком пера.

Хай буде вічно. Спомином пресвітлим.

Цей білий світ – березова кора,

по чорних днях побілена десь звідтам.

Сьогодні сніг іти вже поривавсь.

Сьогодні осінь похлинулась димом.

Хай буде гірко. Спогадом про Вас.

Хай буде світло, спогадом предивним.

Хай не розбудить смутку телефон.

Нехай печаль не зрушиться листами.

Хай буде легко. Це був тільки сон,

що ледь торкнувся пам'яті вустами.

Вірш Ліни Костенко «Хай буде легко...» – філософський етюд про пам'ять, про почуття, про відчуття життя, в якому перемішалися чорне й біле, добро й зло. Людині потрібне інколи не лише солодке, а й гірке, не лише світле, а й темне, щоб більше поцінувати те добре, світле, що є.

Завжди любов і життя Ліна Костенко сприймає через образи рідної природи. І тут завжди інтимна лірика тісно переплетена з пейзажною лірикою. Сам білий світ порівнюється з березою.

Під дотиком її пера оживає виразна картина, читача огортають пахощі м'яти, ладану, любистку. Людина, її відчуття віддзеркалюються у символічних образах. Так, у вірші "Хай буде легко. Дотиком пера..." на вік героїні, що багато пережила у житті, натякають такі рядки:

Сьогодні сніг іти вже поривавсь.

Сьогодні осінь похлинулась димом.

II група

«Я вранці голос горлиці люблю»

Я вранці голос горлиці люблю.

Скрипучі гальма першого трамваю

я забуваю, зовсім забуваю.

Я вранці голос горлиці люблю.

Чи, може, це ввижається мені

той несказаний камертон природи,

де зорі ясні і де тихі води? –

Я вранці голос горлиці люблю!

Я скучила за дивним зойком слова.

Мого народу гілочка тернова.

Гарячий лоб до шибки притулю.

Я вранці голос горлиці люблю...

Тема: любов людини до природи у її найдрібніших проявах.

Ідея: оспівування краси природи перед красою міста.

Художні засоби:

анафора (єдинопочаток): Я вранці голос горлиці люблю

епітети: скрипучі, несказаний, ясні, тихі

символи: гілочка тернова

Жанр: поезія філософської лірики

Провідний мотив: роздуми про життя в місті (урбаністичні мотиви).

Тип римування: паралельне.

Художні засоби:

Епітети: «скрипучі гальма, гілочка тернова»...;

Метафори: «мого народу гілочка тернова»...;

Паралелізм: туркотіння горлиці і гальма трамваю.

Образи: тернова гілочка – перепони, зорі і води – рідний край, горлиця– Україна
Рефрени: «я вранці голос горлиці люблю»

Тема: любов ліричної героїні до оточуючих її дрібниць, таких, як спів горлиці, що насправді викликає ностальгію за пережитим.

Ідея: допомогти зрозуміти про вагомість власних почуттів до справді важливих речей. При знайомстві з цим віршем створюється враження, що ліричний герой збігається з автором вірша. Від вірша віє тишею і спокоєм. Коли читаєш його, хочеться розтягувати слова, як би проспівуючи їх. Відчуття якоїсь дрімоти, як ніби це все наснилося поетесі. Створюється трохи сумний, умиротворений настрій.

На перший погляд темою даного вірша є природа, але можна помітити, що основною темою є любов, а природа – це засіб вираження душевного стану ліричного героя. «Настрій» природи абсолютно відповідає настрою закоханої героїні. Не дивлячись на те, що про любов тут не сказано ні слова, створюється враження, що «за кадром» йде інша бесіда про любов. Складається таке відчуття, що мова тут йде про гаснуче почуття «Скрипучий гальмо першого трамвая я забуваю, геть забуваю» І все вже тихо і спокійно, і пора знову «вийти» до людей «Я скучила за дивним зойком слова. Мого народу гілочка тернова».

У композиції вірша можна відзначити одну цікаву особливість – повторення однієї і тієї ж рядки кілька разів. Це ліричний повтор. Він же відноситься і до виразних засобів. Ліричні повтори відрізняються потужним емоційним зарядом. Мабуть, даремно автор повторює саме цей рядок «Я ранній голос горлиці люблю». Можливо, лірична героїня – це і є горлиця, а її ранній голос – голос першої або ранньої любові або початку любові. Можливо, цим повтором поетеса підкреслює, що любов вже згасла, що їй миліше «ранній голос».

Цікава лексика цього вірша. Особливо слово «камертон», яке зустрілося в словосполучення «камертон природи». Нагадаємо, що камертон – прилад для відтворення звуку еталонної висоти, який застосовується для настроювання музичних інструментів та при співі. Значить, природа в даному вірші звучить, не випадково ж поетеса використовувала саме це слово. Відзначимо також, що камертон видає тільки один звук, отже, природа для автора змінюється разом з настроєм, і звучить вона в унісон з почуттями поетеси.

III група

«Недумано, негадано...»

Недумано, негадано
забігла в глухомань,
де сосни пахнуть ладаном
в кадильницях світань.

Де вечір пахне м'ятою,
аж холодно джмелю.

А я тебе,
а я тебе,
а я тебе
люблю!

Ловлю твоє проміння
крізь музику беріз.
Люблю до оніміння,
до стогону, до сліз.

Без коньяку й шампана,
і вже без вороття, –
я п'яна, п'яна, п'яна
на все своє життя!

Поезія «Недумано, негадано...» – одна з найяскравіших ілюстрацій до так званої «межової ситуації» внутрішнього стану ліричної героїні – це грань загостреного, вершинного почуття, духовної напруги, що передбачає дві можливі розв'язки – взаємне щастя або загибель надії. Особистість виходить за межі власного “Я”, певною мірою міняючи характер всесвітніх ритмів. Шляхетна душа шляхетно переживає зворушення й потрясіння. Поезія Ліни Костенко – це пошук шляхів зцілення жіночої душі у процесі віднайдення себе та в акті єднання з природою.

Поетичний флешмоб

«Життя іде і все без коректур»

Домашнє завдання.

- 1) Прочитати роман Л. Костенко «Маруся Чурай»;
- 2) Конкурс «Фотоцитати з роману Л. Костенко «Маруся Чурай».

Бутурлим Тетяна Іванівна

Викладає: українську мову та літературу

Стаж роботи: 10

Кандидат педагогічних наук,
спеціаліст вищої категорії

ТРОПИ: МЕТАФОРА, МЕТОНІМІЯ, СИНЕКДОХА, ЕПІТЕТ, ПОРІВНЯННЯ, ПЕРСОНІФІКАЦІЯ, ГІПЕРБОЛА, АЛЕГОРІЯ

(соціокультурна змістова лінія: національно-патріотичне виховання, формування потреби бути успішною особистістю)

(урок української мови, 10 клас)

Тема заняття. Тропи: метафора, метонімія, синекдоха, епітет, порівняння, персоніфікація, гіпербола, алегорія.

Мета заняття:

навчальна – поглибити знання учнів про тропи;

розвивальна – формувати вміння розрізняти метафору, метонімію, синекдоху, епітет, порівняння, персоніфікацію, гіперболу, алегорію, визначати роль тропів у поетичному тексті; розвивати активне сприйняття навчального матеріалу, аналітичне, образне мислення, довготривалу пам'ять;

виховна – виховувати в старшокласників потребу бути успішною особистістю, патріотизм.

Тип заняття. Урок формування вмінь і навичок.

Технології навчання та виховання. Технологія формування успішної особистості, технологія національно-патріотичного виховання, здоров'язберігаючі технології, інтерактивні технології навчання.

Методи навчання. Розповідь, бесіда, самостійна робота, гра, групова, індивідуальна, колективна, робота в парах, проблемно-пошукові методи, ілюстрація, демонстрація, метод вправ, самооцінювання.

Форми навчання. Повідомлення результатів дослідження, «Позитивна афірмація», аналіз висловлювань, «Лінгвістичне спостереження», «Визначення тропів», «Продовжити речення», «Об'єднаймося!», руханка, «Знайди тропи в пісні», «Синтаксична функція тропів», «Творче конструювання», «Підніми картку», тест.

Засоби навчання. ПК, проєктор, електронна презентація уроку, оціночні картки, плакат «Якості успішної особистості», плакат «Образ успішної України», плакат «Тропи в пісні «Білі лебеді», картки для створення мікрогруп, картки з висловлюваннями про успіх, картки з ключовими подіями, аудіо- та відеозаписи, бланки для виконання тестового заняття, картки із завданням «Визначення тропів», перевірочні картка, картки з цитатами, картки з назвами тропів, плакат із текстом вірша, маркери, прапорці, тексти позитивної афірмації.

Міжпредметні зв'язки: українська література, історія, музика.
Хід заняття

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Слово вчителя

Україно рідна, квітни світанково,
Понад хмар, до слави, ти у вись злети.
Знай, що твої діти мислять веселково,
Хресний шлях Сізіфа прагнуть ввесь пройти.
Блакитно-жовтий успіх мчить до нас в гостину,
Він несе державі всі лаври світові.
Ніхто нас не зламає, бо любим Україну,
І будем жити в мирі в найближчій майбутті.

Т. Бутурлим

- Саме такою, успішною, вільною, ми хочемо бачити свою державу. Для того, щоб Україні досягти цього, потрібно всім громадянам вірити в перемогу, а також не сидіти склавши руки, а намагатися зробити світ кращим, перш за все, розпочавши із себе: бути цілеспрямованими й наполегливими, проявляти увагу й турботу до ближніх, робити якнайбільше толерантних учинків.

Спробуємо змоделювати образ успішної України в найближчому майбутньому. Оскільки творцями Батьківщини є ми, її громадяни, доцільно окреслити якості успішної особистості. Назвіть їх. На основі результатів анкетування було створено психологічний портрет успішного ліцеїста. На думку досліджуваних, найбільш значимими для досягнення успіху є розум, упевненість, вихованість, цілеспрямованість, відповідальність, наполегливість, чесність, працьовитість, увічливість, доброзичливість та ін.

Завдання: Доберіть прикметники до слова «Україна», які б відображали її світле майбутнє, н-д, вільна, незалежна, квітуча.

Відповіді ліцеїстів фіксуються одним учнем на ватмані з допомогою маркера.

Позитивна афірмація

Для того, щоб модель успішної України була реалізована в найближчому часу, пропоную всім взятися за руки й подумки промовити текст позитивної афірмації: *«Я – українець(-ка)! І цим пишаюсь! Я – автор власного життя, своєї держави! Успіх – мій найкращий друг і порадник. Він додає яскравих фарб у буденне життя. Я вірю в успіх, тому обов'язково буду щасливим (-ою)! Упевнений (-а), що зможу реалізувати свої здібності в рідній Україні, яка, безумовно, буде пишатися маленькою зірочкою, що ось-ось запалилася на небосхилі».*

Перш ніж визначити кроки формування успішної особистості в рідній Україні, нам потрібно більш глибоко проаналізувати поняття «успіх».

Аналіз висловлювань

Прочитайте визначення успіху різних видатних людей та проаналізуйте прихований зміст висловлювання (див. рис. 1).

 <p>Американська поп-співачка http://countyare.ru/uploads/images/k/r/i/kristina_agilera.jpg</p>	<p>«Найважча дорога завжди веде до вершини» (Крісті'на Агіле'ра).</p>
 <p>Державний діяч Великої Британії, Прем'єр-міністр у роки Другої світової війни, письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури http://test.pathstoknowledge.com/files/2010/02/churchill.jpg</p>	<p>«Успіх – це ще не крапка, невдача – це ще не кінець: єдине, що має значення, – це мужність продовжувати боротьбу» (Уї'нстон Че'рчіль).</p>

	<p>«Успіх – ось що створює великих людей» (Наполео́н Бонапа́рт I).</p>
<p>Французький імператор у 1804–1814 і 1815 рр. http://www.spoys.org/images/people/Napoleon_Bonaparte.jpg</p>	

Рис. 1. Висловлювання про успіх

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ Й КОРЕКЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Бесіда

– Знайдіть у даних висловлюваннях приклади переносного значення.

Орієнтовна відповідь

- «Найважча дорога завжди веде до вершини» (Крісті́на Агіле́ра) – *епітет, символ, метафора.*
- «Успіх – це ще не крапка, невдача – це ще не кінець: єдине, що має значення, – це мужність продовжувати боротьбу» (Уї́нстон Че́рчилль) – *порівняння.*
- «Успіх – ось що створює великих людей» (Наполео́н Бонапа́рт I) – *перифраз.*

III. ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ТЕМОЮ, МЕТОЮ І ЗАВДАННЯМИ ЗАНЯТТЯ

Слово вчителя

– Саме повторенню типів переносного значення багатозначних слів присвячене сьогоднішнє заняття «*Тропи: метафора, метонімія, синекдоха, епітет, порівняння, персоніфікація, гіпербола, алегорія*».

Основне завдання уроку – *удосконалити вміння розрізняти різні типи тропів; розвивати аналітичне й образне мислення, слухову й зорову пам'ять.* Мета заняття

пов'язана із сьогоднішньою датою. З березня, починаючи з 1986 р., за рішенням конгресу міжнародного ПЕН-клубу, відзначається *Всесвітній день письменника*. Саме митці художнього слова творять нову реальність, прихований підтекст якої мають дешифрувати читачі. За метафорами, епітами, гіперболами криється глибока філософська думка, те, що хоче сказати автор сучасному поколінню. Художні твори не лише викликають естетичне задоволення, а й виховують читача. На сьогоднішньому занятті, аналізуючи підтекст віршів, пісень, ми розвиватимемо в собі потребу досягати успіху в будь-якій діяльності, у будь-якій життєвій ситуації, за будь-яких соціально-політичних умов в Україні, не втрачаючи при цьому духовних цінностей.

ІV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ, ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ЗНАТЬ

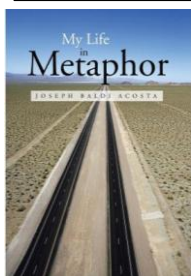
Слово вчителя

– Троп, за словами Олександра Потебні, – це слово, вживане в переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень. Спільною ознакою тропів є перенесення за аналогією. Використання тропів робить українську мову багатшою, динамічнішою, образнішою.

Перед вами на слайді представлені малюнки, де зашифровані певні тропи (див. рис. 2).

ТРОПИ

http://img2.shopping.ca/content/zoom/23512590_main_zoom.jpeg

МЕТАФОРА

<http://www.stxt.com.ua/sites/default/files/ktfinder/images/P3030010.JPG>

МЕТОНІМІЯ

http://www.svetozar.org/lingvo/img/26_1.jpg

СИНЕКДОХА

http://lucrazy.ru/files/2012.12.17/1355757547_savv-49.jpg

ЕПІТЕТ

<http://demotivators.org.ua/d/demotivators.org.ua-359195-3.jpg>

ПОРІВНЯННЯ

<http://instantdisplay.co.uk/personification.jpg>

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ

http://www.artleo.com/images/201201/artleo.com_16459.jpg

ГІПЕРБОЛА

<http://pubres.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/09/cjackovanyj-osei-270809-1.jpg>

АЛЕГОРІЯ

Рис. 2. Типи тропів

Визначити їх допоможе зміст картинок та наведені мною приклади:

- Українці будують власну доро́гу життя (*метафора*).
- У тяжкі хвилини український народ читає Шевченка (*метонімія*).
- На площу мчали сотні капелюхів і плащів (*синеκδοxa*).
- Природа в Україні навіть взимку чарівна, казкова (*епітет*).
- Люблю рідну землю, мов мати новонароджене немовля (*порівняння*).
- Коли залишаюся наодинці з природою, дерева передають побажання моїх предків (*персоніфікація*).
- Лише український народ здатен стояти на п'ядесталі слави (*гіпербола*).
- На жаль, світ будується за принципом: вовк більш сильний, ніж ягня (*алегорія*).

Бесіда

- Який троп називається *метафорою*? Наведіть приклади.
 - Що таке *метонімія*? Чим вона відрізняється від *синеκδοxi*? Наведіть приклади.
 - Який троп називається *епітетом*? Наведіть приклади.
 - Що таке *порівняння*? Наведіть приклади.
 - Який троп називається *персоніфікацією*? Наведіть приклади.
 - Що таке *гіпербола*? Наведіть приклади.
 - Який троп називається *алегорією*? Наведіть приклади.
- Орієнтовна відповідь* (див. табл. 1).

Таблиця 1

Тропи

Види тропів	Визначення	Приклади
Метафора	Троп, побудований на перенесенні значення на основі подібності за кольором, формою, призначенням. <i>Відрізняється від порівняння: ознака, за якою відбувається порівняння, не називається, а домислюється.</i>	Нагріти руки, тягти руку, мати руку, своя рука владика, дати по руках, під гарячу руку.
Метонімія	Троп, побудований на перенесенні значення на основі суміжності. Це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для даного слова предметом за своєю природою. <i>Метонімію ніколи не можна розгорнути в порівняння.</i> <i>Види:</i> - заміна найменування людей назвою місця; - заміна назви події назвою часу; - заміна назви засобом, органом чи знаряддям; - заміна назви предмета іменем його творця, власника; - заміна назви речі матеріалом;	Борислав сміється, минув важкий рік, притримай язик, переклав Шекспіра, ходить у шовках, позеленілі лиця, стала на рушничок щастя, з'їв миску.

	<ul style="list-style-type: none"> - заміна назви дійової особи назвою дії; - заміна назви дії одним моментом; - заміна назви вмісту вмістищем. 	
Синекдоха	<p>Різновид метонімії; троп, заснований на кількісному зіставленні предметів та явищ.</p> <p><i>Види:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - заміна множини однією; - заміна однини множиною; - заміна цілого частиною; - заміна частини цілим; - заміна родового поняття видовим: - заміна неозначеного числівника означеним; - уживання власних імен у значенні загальних (антономазія) (Іуда – зрадник, Нарцис – самозакоханий, Сократ – мислитель); - уживання загальних імен у значенні власних (Кобзар, Каменярь). 	<p>«Голова моя козацькая! Бувала ти у землях турецьких» (Народна дума).</p> <p>Як ми себе почуваємо?</p> <p>«Настали своє серце і руку... Наступи на горло вороже» (М. Рильський).</p> <p>«Стояла я і слухала весну» (Леся Українка).</p> <p>«Я б не лишила тебе в самотині, Країно моя!» (Леся Українка).</p> <p>«Сім раз відмірай, а раз відріж» (УНТ).</p> <p>«Сини Міцкевича, Словацького, Шопена, сини Коперніка» (М. Рильський).</p> <p>«І на оновленій землі Врага не буде, супостата. А буде син і буде мати» (Т. Шевченко).</p> <p>«Воздвигне Україна свого Мойсея» (І. Франко).</p>
Епітет	<p>Слово чи словосполучення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмету або явища. Виражається іменником, прикметником, числівником, дієприкметником, дієприслівником, прислівником.</p> <p><i>Епітет відрізняється від логічного означення:</i> не можна вважати художнім епітетом означення, яке вказує на якусь невід'ємну органічну ознаку (матеріал, із якого зроблений предмет, родинну приналежність людини (дерев'яний стіл, залізне ліжко, срібний портсигар, батькова сестра тощо)).</p> <p><i>Постійні епітети</i> – епітети, які часто повторюються при тих самих іменниках; характерні для фольклорної мови та УНТ.</p>	<p>Залізна воля, чорна нудьга, мертва тиша, колегіальний ум, мудрий осел, вовк-пастух.</p> <p>Червона калина, гостра шабля, чорні брови, карі очі, біле личко, руса коса, стрункий юнак, маленькі діти, стара мати, моторна дівчина, славний козак, лиха свекруха, красна дівчина, рідний син, дівчина-небога, бідний козак, зелена долина, синє море, висока тополя, широкий степ, крутий берег, глибокий яр, рання зоря, вечірня зірка, весняна трава, лялії рушники, тисові столи, ластівочка-щербетущечка, перший сокіл, друга чаша.</p>
Порівняння	<p>Троп, побудований на зіставленні двох предметів, явищ, фактів. Має тричленну структуру: суб'єкт порівняння, об'єкт порівняння й ознака, за якою</p>	<p>«Книга – морська глибина» (І. Франко).</p> <p>«У нього очі – наче волошки в житі» (А. Головка).</p>

	<p>відбувається порівняння. Порівнювані предмети зіставляються за однією або кількома однорідними ознаками.</p> <p>Прості порівняння утворюються за допомогою сполучників (<i>як, мов, немов, ніби, наче, нібито, начебто, буцім</i>) та безсполучниково (за допомогою предиката (подібний, нагадує, схожий), орудного відмінка (блискавкою промайнула думка), опусканням сполучника).</p>	<p>«Моя душа, <i>немов черешня</i>, Понад снігами зацвіла» (Д. Павличко).</p> <p>«По обидва боки Руського потоку стояли два високі, але не круті гребені гір, <i>неначе дві велетенські зелені хвилі на морі піднялися рядком</i>, а далі збіглися до купи краями, злилися і тут підскочили вгору білою піною» (І. Нечуй-Левицький).</p>
Персоніфікація	<p>Уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям; вид метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу.</p> <p>У широкому розумінні персоніфікація – це будь-яка форма оживлення, у вузькому – лише <i>олюднення</i>.</p> <p><i>Уособлення</i> – вираз, що дає уявлення про яке-небудь поняття або явище шляхом зображення його у вигляді живої особи і наділеного її властивостями (<i>оживлення</i>) (н-д, зображення щастя у вигляді богині Фортуни).</p>	<p>«Ой, не крийся, природо, не крийся, Що ти в тузі за літом, у тузі...» (П. Тичина).</p> <p>«Засмутилось кошеня: треба в школу йти щодня. І прикинулося вмить, що у нього хвіст болить» (П. Воронько).</p>
Гіпербола	Надмірне перебільшення ознак описуваного предмета.	<p>«А сльоз, а крові!? Напоїть Всіх імператорів би стало З дітьми і внуками, втопить В сльозах удов'їх...» (Т. Шевченко).</p>
Алегорія	<p>Спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями, характерними ознаками приховуваного.</p> <p><i>Відрізняється від метафори</i>: ґрунтується не на перенесенні зовнішніх ознак і властивостей на інший предмет чи явище, а на асоціативному переосмисленні самої сутності явищ і предметів у їх сукупності.</p> <p><i>Відрізняється від символу</i>: символ – багатозначний, алегорія – однозначна.</p>	<p>«Незборимий царизмом Кавказ» – Прометей (Т. Шевченко); «сваволя можновладців над беззахисною людиною» – Вовк та Ягня (Л. Глібов); «борці за волю України» – каменярі (І. Франко); лисиця – хитрість, осел – тупа упертість, вовк – хижацтво.</p>

Відповіді учнів оцінювалися з допомогою паперових карток з позитивними афірмаціями:

V. САМОСТІЙНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ЗНАТЬ У СТАНДАРТНИХ СИТУАЦІЯХ

Уже те, що ви дали правильні відповіді на запитання, є маленьким успіхом. А якщо ваші знання здобуті шляхом самостійної довготривалої роботи, то відчуття успіху приносить більше задоволення. Це відчули дві учениці, які вдома готували міні-дослідження: аналізували тропи в пісні «Білі лебеді» (слова Х. Панасюк, гурту «Невічні»), музика гурту «Невічні», виконавці – Х. Панасюк, гурт «Невічні»).

Презентація результатів лінгвістичного дослідження Орієнтовна відповідь

Білі лебеді з перебитими крильми – символ загиблих воїнів АТО; запаливши тисячі сердець, ви свої не вберегли – персоніфікація; слава вічна – інверсія, постійний епітет; холодне кров – метафора; мить мовчить – персоніфікація; материнські сльози – постійний епітет; невинні душі – символ, епітет; душі покинули цей світ – метафора, персоніфікація; єдина країна, ми за Україну – постійний епітет; замучені лебідки – епітет; закрились очі

навіки – метафора; о милий сину – риторичне звертання, постійний епітет; страшних смертей – епітет; біль застиг у серці – персоніфікація, метафора; чому не можна час повернути назад? – риторичне питання, метафора; бере страх – метафора; наvertsються сльози – метафора; ми кайдани порвали – алегорія.

«Визначення тропів» (завдання виконується 2 учнями паралельно з попереднім завданням)

1. Різновид метонімії; троп, заснований на кількісному зіставленні предметів та явищ.
2. Уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям; вид метафори, що сприяє поетичному олюдненню довколишнього світу. Надмірне перебільшення ознак описуваного предмету.
3. Спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями, характерними ознаками приховуваного.
4. Троп, побудований на перенесенні значення на основі подібності за кольором, формою, призначенням.
5. Слово чи словосполучення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмету або явища.
6. Троп, побудований на зіставленні двох предметів, явищ, фактів.
7. Троп, побудований на перенесенні значення на основі суміжності. Це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для даного слова предметом за своєю природою.

Перевірочна картка (див. табл. 2)

Таблиця 2

Відповіді до індивідуального завдання

1	2	3	4	5	6	7	8
синекдох а	персоніфікац ія	гіпербол а	алегорі я	метафор а	епіте т	порівнян ня	метонімі я
1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.	1,5 б.

VI. ПЕРЕНЕСЕННЯ ЗДОБУТИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК У НЕСТАНДАРТНІ СИТУАЦІЇ І ВИКОРИСТАННЯ ЇХ НА ТВОРЧОМУ РІВНІ

Слово вчителя

– Успіх асоціюється з такими поняттями, як гармонія, щастя, спокій. На сьогоднішній день, мабуть, для кожного українця ці поняття прирівнюються до миру в державі.

Вправа «Продовжити речення»

Продовжіть речення «Мені легше буде досягти успіху, якщо в Україні...».

Вправа «Об'єднаймо!!!»

Слово вчителя

– Так, як увесь народ повинен об'єднатися в боротьбі за свободу й незалежність, щасливе майбутнє, щоб створити сприятливі умови для формування успішної особистості, так і ми зараз об'єднаємося.

Завдання:

8 учнів стають у коло, узявшись за руки. Кожен отримує картку з цитатою із вірша Надії Красоткіної «Мир на землі».

Мир на землі

Мир на землі – це *затишок і тиша*,
Це *сміх дитячий і душі політ*,
Коли поет *чарівні вірші* пише
Про *незвичайний, дивовижний світ*.
Мир на землі – це *росяні світанки*,
Краса і творчість, пісня у гаях.
Мир на землі – це *вечори і ранки*
Із радістю і щастям у серцях.
Мир на землі – це *дім і мама, й тато*,
Й любові стільки – просто через край!
Це та земля, де *щастя є багато*
І в кожній хаті – хліба коровай.
Це та земля, де *сміх і пісня лине*,
А діти йдуть до школи знов і знов.
Й ніколи у боях ніхто не гине,
Бо там господар – *щастя і любов*.

1. Виходять у центр кола ті учні, у кого в цитаті є *епітет* (-и) (сміх дитячий; душі політ; чарівні вірші; незвичайний, дивовижний світ; росяні світанки; вечори і ранки із радістю і щастям у серцях).

2. Виходять у центр кола ті учні, у кого в цитаті є *порівняння* (мир – затишок і тиша; сміх і душі політ; світанки, краса і творчість, пісня; вечори і ранки; дім і мама, й тато; любові через край; земля і хліба коровай; сміх і пісня; діти; щастя і любов).

3. Виходять у центр кола ті учні, у кого в цитаті є *гіпербола* (-и) (любові через край; земля, де щастя є багато; й ніколи у боях ніхто не гине).

4. Виходять у центр кола ті учні, у кого в цитаті є *персоніфікація* (-і) (сміх і пісня лине).

Слово вчителя

– Наступна вправа спрямована на те, щоб удосконалити рівень вашої довільної уваги, слухової пам'яті, лінгвістичних умінь щодо визначення різновидів тропів. Руханка ще раз нам скаже, що всі ми – українці.

Руханка

Під звуки пісні «Ми – українці» (слова та музика Ю. Нагасюка, виконавець – Н. Бучинська) учні встають і виконують певні танцювальні рухи з використанням прапорців.

А ми своїй сторінці хоч на хустинці (руки з прапорцями підняти вгору, ритмічно рухати вправо й уліво)

вріжем гопака (руки поставити на пояс, по черзі виставляти ногу вперед (на п'ятку)).

А ми, ми Українці! Ми Українці, (руки поставити на пояс, ритмічно повернути тулуб управо й уліво)

доля в нас така (імітація бігу на місці)

А ми своїй сторінці хоч на хустинці (виконати два ритмічні приставні кроки вправо і вліво)

вріжем гопака (пританцьовування на місці, виставивши праву ногу вперед).

А ми, ми Українці! Ми Українці (ліву руку поставити на пояс, праву руку з прапорцем підняти вгору, ритмічно рухати вправо й уліво),

доля в нас така (обняти сусіда по парті).

– Який прихований зміст тексту руханки? (усі ми є українцями, і пам'ятатимемо про це в будь-якій ситуації; так, як ліричні герої «Пісні про рушник» А. Малишка, «Два кольори» Д. Павличка згадують про Батьківщину через сорочку/рушник, так і в руханці сказано: «хоч на хустинці вріжем гопака»; сила духу, оптимізму українців – нездоланна).

Віру у свої можливості, світле майбутнє України підвищить наступна вправа.

Групова робота «Знайди тропи в пісні»

Учні утворюють шість мікрогруп на основі співпадиннякарток із фото співаків (див. рис. 3).

ГРУПОВА РОБОТА

 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg	 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg	 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg
«Мати»	«Бачення з небес»	«Мир без війни»
 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg	 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg	 http://img.yandex.com/yandeximg/naamidi0k1k.jpg
«Моя Україна»	«Моя Україна»	«Ми за Мир!»

Рис. 3. Утворення мікрогруп

Завдання: визначити види тропів, що зустрічаються у відеоуривках українських пісень:

I – «Мати» (слова А. Цуканова, музика І. Цуканової, виконавець – І. Цуканова);

II – «Бачення з небес» (слова А. Кривути, виконавці – О. Киричук, К. Плай, А. Кривута, Л. Ваврин, Н. Мирна, О. Корнєєва, В. Поліщук та ін.);

III – «Мир без війни» (музика – К. Комар, виконавці – збірний хор «Діти Землі»);

IV – «Моя Україна» (слова М. Бойко, музика М. Свидюка, виконавці – М. Шпак та ансамбль МВС України);

V – «Моя Україна» (музика Ю. Рибчинського, виконавець – Н. Бучинська);

VI – «Ми за Мир!» (слова М. Білівської, О. Первової, С. Кримовської, музика О. Первової, виконавці – колектив «Співограй»).

Учитель, демонструючи відеоколаж, показує на картках назви пісень, щоб учні зорієнтувалися, коли розпочати виконувати завдання. Після перегляду відео мікрогрупи радяться 1 хв., після чого прикріплюють навпроти цитат паперові картки з назвами тропів (див. табл. 3):

Таблиця 3

Тропи з пісень

Назва пісні	Виокремлені тропи	Вид тропів
«Мати»	ти – подих вітру	порівняння
	ласкаве обличчя	епітет
	струмок бринить	персоніфікація
	немов голос його кличе	порівняння
	ріка – усмішка сина	порівняння
«Бачення з небес»	вільного неба	епітет
	співу пташок	епітет
	стогнала земля	персоніфікація
	земля неорана, несіяна, нежата	епітет
	пройду свій шлях від дому і до дому	синекдоха
	посію зерно правди і добра	метафора
	зерно правди і добра	епітет
«Мир без війни»	небо без сліз	епітет
	світ без війни	епітет
«Моя Україна» (М. Шпак та ансамбль МВС України)	мрійлива річка	епітет
	річка в'ється	персоніфікація
	солов'їна пісня	епітет
	червона калина	епітет, порівняння
	журба журавлина	епітет
	журба, надія	порівняння

«Моя Україна» (Н. Бучинська)	ти йшла до волі	метонімія, персоніфікація
	ти перед ворогом не ставала на коліна	метонімія, персоніфікація
	омріяні зірки	епітет
	до омріяних зірок йшла крізь терна	метонімія, метафора
	ти в душах сіяла добро	метонімія, персоніфікація
	наче зерна	порівняння
«Ми за мир!»	не знаєм ні сну, ні спокою	гіпербола
	запитання німі	епітет
	а скільки коштують сльози	синекдоха
	знаєш ціну життя	метонімія
	дай руку	синекдоха
	серце запалить своє	метафора
	країна у наших душах є	метафора
	єдина сім'я	епітет
	мирне, світле, синє небо	епітет
	миру нам сьогодні треба	синекдоха

Робота біля дошки «Синтаксична функція тропів»

Слово вчителя

– Тропи можуть виступати будь-якими членами речення. Спробуємо визначити у вірші Ірини Жиленко «Ох, яке було би свято!» їхню синтаксичну функцію.

Вірш, надрукований на ватмані, розміщується на дошці. Троє учнів підкреслюють маркерами тропи відповідно до того, якими членами речення вони виступають.

Ох, яке було би свято!

Ох, яке було би свято!

Хто би того не хотів,
щоб на всій землі *гармати*
заряджали конфеті.

Як раділи б мами й тата,
коли б *скрізь, на всій землі,*
йшли солдати в акробати,
у шевці і скрипалі.

Та якби ще *стратостати*
щедро сипали згори
всякі ласощі на свята
для земної дітвори.

Щоб *гвоздиками стріляли*
міномет і кулемет.

І при тому ще би грали,
як шарманка чи кларнет.

І щоб *танки, вже не грізні,*
скрізь катали малюків.

І щоб в *жерлах вили гнізда*
горобці, граки, шпаки.

І на честь такого *свята*

(буде ж свято! *Вже в путі!*)
ми зарядимо гармату
кольоровим конфеті.
Хай веселі будуть діти!
Хай щасливим буде люд!
Хай живе у всьому світі
мир і злагода! Салют!

Конфеті – різнокольорові, зазвичай паперові кружечки дрібного розміру, невід'ємний атрибут свят.

Стратостат – вільний аеростат, призначений для польотів у стратосфері, тобто на висоту понад 11 км.

Жерло – це територія всередині вулкана, якою магма виходить із вулкана на поверхню землі.

Слово вчителя

- Ми з вами повторили види тропів, потренувалися розрізняти їх у тексті, а тепер активізуємо власні творчі ресурси, оскільки сьогодні Всесвітній день письменника.

Групова робота «Творче конструювання» (виконується паралельно з попереднім)

Три мікрогрупи обирають одну з карток, де зазначені ключі події української держави з часів незалежності.

Завдання: на основі ключових слів скласти одне речення оптимістичного змісту з використанням тропів. Н-д, Сердешний янгол огорне крилами рідну нашу неньку й проспівас «Ще не вмерла Україна». Дикі танці в Україні будуть припинені сизокрилим орлами. Небесна сотня ще пролле океан веселкових променів на свою державу.

Для мікрогрупи 1

- 1991 р. – прийняття Акту про державну незалежність України; створення Співдружності Незалежних Держав;
- 1992 р. – затвердження державного гімну та герба України; Україна стала членом Міжнародного валютного фонду;
- 1994 р. – Україна вперше виступила на Олімпійських іграх самостійною командою; Оксана Баюл стала олімпійською чемпіонкою з фігурного катання;
- 1995 р. – Україна стала членом Ради Європи;
- 1996 р. – прийняття Конституції України; олімпійськими чемпіонами стали Лілія Підкопаєва (спортивна гімнастика), Катерина Серебрянська (художня гімнастика), Володимир Кличко (бокс).

Для мікрогрупи 2

- 2000 р. – Україна стала членом Ради Безпеки ООН; Яна Клочкова стала олімпійською чемпіонкою з плавання;
- 2004 р. – відбулася Помаранчева революція; Руслана Лижичко зайняла I місце на пісенному конкурсі «Євробачення – 2004» (пісня «Wild Dances» («Дикі танці»));
- 2007 р. – Верка Сердючка зайняла II місце на пісенному конкурсі «Євробачення – 2007» (пісня «Dancing Lasha Tumbai» («Збиті вершки»));
- 2008 р. – вступ України до Світової організації торгівлі; Ані Лорак зайняла II місце на пісенному конкурсі «Євробачення – 2008» (пісня «Shady Lady» («Загадкова

леді»)); Олександр Петрів став олімпійським чемпіоном з кульової стрільби, Віктор Рубан – зі стрільби з лука;

- 2010 р. – Леонардом Смирновим та Іваном Рубинським винайдено методику опріснення морської води.

Для мікрогрупи 3

- 2011 р. – Міка Ньютон зайняла IV місце на пісенному конкурсі «Євробачення – 2011» (пісня «Angel» («Янгол»));

- 2013 р. – Олег Збарський винайшов електромобіль, що працює на повітрі, Іван Селезньов – ультразвукову рукавичку для людей із проблемами зору; Злата Огневич зайняла III місце на пісенному конкурсі «Євробачення – 2013» (пісня «Gravity» («Тяжіння»)); відбулися протестні акції в Україні (Євромайдан);

- 2014 р. – початок Російсько-української війни;

- 2015 р. – ухвала «декомунізаційного» пакету, реформа системи органів внутрішніх справ;

- 2016 р. – рік англійської мови в Україні; рік Івана Франка (160-річчя) та Михайла Грушевського (150-річчя); рік пам'яті жертв Чорнобиля (30-річчя).

VII. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Бесіда

– Узагальнимо свої знання про тропи. Чим відрізняється переносне значення від

прямого? (*пряме – головне (первинне) значення, переносне – приховане (вторинне), пов'язане з головним асоціативним зв'язком*)

Вправа «Підніми картку»

Учні відповідають на запитання вчителя невербально – шляхом піднімання картки з назвою певного тропу.

– Який троп побудований на перенесенні значення на основі подібності? (*метафора*)

– Який троп побудований на перенесенні значення на основі суміжності? (*метонімія*) Як називається різновид метонімії? (*синекдоха*)

– Який троп називають олюдненням? (*персоніфікацію*).

– Який троп указує на перебільшення ознак предмету? (*гіпербола*)

– Який троп підкреслює характерну ознаку предмета чи явища? (*епітет*)

– Який троп має двопланове зображення особи, явища, предмета? (*алегорія*)

– Який троп побудований на зіставленні двох предметів, явищ, фактів? (*порівняння*)

Самостійна робота (тест)

1. У поетичних рядках Л. Костенко «*Усе моє, все зветься Україна. ... Буває, часом сліпну від краси*» використано:

а) метафору (-и);

б) гіперболу (-и);

в) метонімію (-ї).

2. У поетичних рядках Л. Костенко «*Така краса, висока і нетлінна, що хоч стинись і з Богом говори...*» використано:

а) метонімію (-ї);

б) порівняння;

в) епітет (-и).

3. У поетичних рядках О. Дзьоби «Не зламати мужніх героїв. Захистить нас надійне плече» використано:

- а) гіперболу (-и);
- б) алегорію (-ї);
- в) епітет (-и).

4. У поетичних рядках Н. Красоткіної «Іде війна, яка людей вбиває, Така от в нас історія сумна» використано:

- а) метонімію (-ї);
- б) порівняння;
- в) синекдоху (-и).

5. У поетичних рядках Н. Красоткіної «Якщо словами можна все рішити, А чорне зло хай віднесе вода...» використано:

- а) метонімію (-ї);
- б) гіперболу (-и);
- в) епітет (-и).

6. У поетичних рядках О. Василець «Хоч скільки б їй зозуля не кувала, Україна святкуватиме життя!» використано:

- а) метонімію (-ї);
- б) гіперболу (-и);
- в) синекдоху (-и).

Слово вчителя

– Отже, по-справжньому щасливими ми можемо бути у вільній, незалежній Україні. Проте навіть у ситуації воєнного конфлікту українці досягають успіху.

За мужність і високий професіоналізм воїни АТО нагороджені орденами («За мужність», «За вірність присязі», «Єдність і свобода», «За оборону рідної Батьківщини», «Народний герой України», «Золота Зірка», орден Богдана Хмельницького та ін.), медалями («Захисник рідної землі», «Учасник АТО» та ін.) (див. рис. 4).

Рис. 4. Нагороди воїнів АТО

Ви – наше майбутнє – повинні пам'ятати: свою зірку повинні запалити самі, який би тернистий не був до неї шлях.

Оцінювання

Слово вчителя

- А ваша активна участь на уроці буде відзначена оцінками.
(оцінка вчителем знань, умінь учнів).

VIII. ПОВІДОМЛЕННЯ І ПОЯСНЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Написати позитивну афірмацію на тему «Мир в Україні таки буде!» з використанням тропів. Підкреслити в тексті члени речення.

Слово вчителя

- Закріпимо успіх позитивною афірмацією.

Позитивна афірмація

Я – молодець, тому що зрозумів (-ла) важливість успіху в житті!

Я – молодець, тому що вірю в успіх, навіть якщо це непросто!

Я – архітектор власного життя!

Я – творець своєї Батьківщини!

Поки я учень, то спробую змінити рідну державу власними толерантними вчинками.

Робитиму все можливе, щоб максимально розкрити багатогранну особистість.

І тоді успіх не забариться.

– Дякую всім за роботу на уроці! І пам'ятайте: саме від вас залежить, чи зможете ви максимально реалізуватися в успішній Україні.

Література:

1. Алегорія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Алегорія>. – Назва з титул. екрана.
2. Бачення з небес. Пісня про мир в Україні! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gxSi6FlnvX4>. – Назва з титул. екрана.
3. Білі лебеді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=YmJCwHrtYxM>. – Назва з титул. екрана.
4. Дети Мира. Мир без войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=B1rnF2vq2Ow>. – Название с титул. экрана.
5. Жиленко І. Ох, яке було би свято! [Текст] / І. Жиленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://megaznaika.com.ua/mur.html>. – Назва з титул. екрана.
6. Ми за мир! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4b9xLZW7ljo>. – Назва з титул. екрана.
7. Ми українці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=c91AsyvC2Cg>. – Назва з титул. екрана.
8. Ми українці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=PuS1P2-oPr0>. – Назва з титул. екрана.
9. «Моя Україна» – Марта Шпак і ансамбль МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=M7prmqvBRsc>. – Назва з титул. екрана.
10. Персоніфікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/rfm64.html>. – Назва з титул. екрана.
11. Постійні епітети в мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?bid=18387&chapter=1&p=achapter>. – Назва з титул. екрана.
12. Тропи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15410104/ritorika/tropi>. – Назва з титул. екрана.
13. Цуканова І. Мати [Текст] / І. Цуканова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=eWa0IV873gs>. – Назва з титул. екрана.

Карабуля Наталія Василівна

Викладає: фізику

Стаж роботи: 29

Спеціаліст вищої категорії, старший учитель

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ З МОЛЕКУЛЯРНОЇ ФІЗИКИ

(урок фізики, 10 клас)

Мета. Узагальнити та систематизувати знання учнів з молекулярної фізики, вчити застосовувати їх при розв'язуванні задач; розвивати логічне мислення та навички роботи з вимірювальними приладами для моделювання й опрацювання результатів експериментальних задач; виховувати уважність, спостережливість, почуття відповідальності за результати своєї роботи.

Тип уроку. Урок узагальнення та систематизації знань

Обладнання. Комп'ютерна презентація; прилади та матеріали: барометр, термометр, терези з важками, мензурка з водою, металевий циліндр.

Хід уроку

I. Вступне слово вчителя.

(Слайд № 1) Сьогодні перед нами стоїть мета узагальнити знання з молекулярної фізики. Для цього ми зазирнемо у скарбницю знань (Слайд № 2) і пригадаємо основні положення, формули та закони. Для того, щоб застосувати ці знання при розв'язуванні задач, ми звернемося до скарбниці умінь. Але найбільша мудрість полягає у використанні знань і умінь на практиці. Скарбниця мудрості надасть нам можливість змоделювати експериментальні задачі й розв'язати їх. Отже, вперед, до скарбів науки фізики!

II. Актуалізація опорних знань (Слайди № 3,4).

- Сформулювати основні положення молекулярно-кінетичної теорії будови речовини.
- Як можна визначити масу молекули речовини?
- Які величини необхідно знати для обчислення кількості молекул ?
- Що таке кількість речовини та якими одиницями її вимірюють?
- Зв'язок між якими величинами встановлює основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії газів?
- Який фізичний зміст сталої Больцмана та чому вона дорівнює?
- Як пов'язані між собою абсолютна температура та середня кінетична енергія поступального руху молекул газу?
- Яке співвідношення між абсолютною температурою та температурою за шкалою Цельсія?
- Який фізичний зміст рівняння стану ідеального газу?

➤ Чому дорівнює універсальна газова стала та що вона характеризує?

III. Формування умінь і навичок.

Задача № 1.

(Слайд № 5) У кульці ртутного термометра міститься $3,6 \cdot 10^{21}$ молекул. Визначити масу ртуті в кульці термометра. Скільки молекул і яка кількість речовини містилася б у кульці такого самого об'єму спиртового термометра? (Хімічна формула спирту C_2H_5OH).

План розв'язування задачі:

- 1) визначити масу однієї молекули ртуті (використати періодичну систему хімічних елементів Д.Менделєєва);
- 2) знайти масу всіх молекул ртуті;
- 3) обчислити об'єм ртуті в термометрі (використати таблицю густин);
- 4) за рівністю об'ємів визначити масу спирту;
- 5) знайти масу однієї молекули спирту (використати періодичну систему хімічних елементів Д.Менделєєва);
- 6) обчислити кількість молекул спирту в резервуарі термометра;
- 7) визначити кількість речовини.

Задача № 2.

(Слайд № 6) Газ, молекули якого складаються з атомів Карбону та Гідрогену, має масу 2 г. У посудині об'ємом 1 л при температурі 27°C газ чинить тиск 312 кПа. Яка хімічна формула речовини газу?

План розв'язування задачі:

- 1) визначити молярну масу невідомого газу (використати рівняння стану газу);
- 2) знайти молярні маси атомів Карбону та Гідрогену (за періодичною системою хімічних елементів Д.Менделєєва);
- 3) порівняти отримані дані та вивести формулу газу.

Експериментальна задача № 1.

(Слайд № 7) Визначити концентрацію молекул повітря в аудиторії та їх середню квадратичну швидкість.

Обладнання: 1) барометр; 2) термометр.

План розв'язування задачі:

- 1) виміряти температуру та тиск повітря;
- 2) визначити концентрацію молекул повітря в аудиторії (використати основне рівняння МКТ);
- 3) обчислити середню квадратичну швидкість молекул повітря (застосувати формули взаємозв'язку тиску, концентрації та середньої квадратичної швидкості, а також тиску й густини; визначити густину повітря за таблицею).

Експериментальна задача № 2.

(Слайд № 7) Яка кількість речовини міститься в металевому циліндрі?

Обладнання: 1) терези з важками; 2) мензурка з водою; 3) металевий циліндр.

План розв'язування задачі:

- 1) виміряти масу та об'єм металевого циліндра;
- 2) обчислити густину матеріалу, з якого виготовлений циліндр;
- 3) за таблицею густин визначити матеріал циліндра;
- 4) знайти молярну масу речовини, з якої зроблено циліндр (використати періодичну систему хімічних елементів Д.Менделєєва);
- 5) обчислити кількість речовини.

IV. Підведення підсумків уроку.

Самостійна робота

Прізвище, ім'я

I варіант

1. Чи зміниться кількість речовини, якщо 200г льоду перетворити спочатку на воду, а потім на пару? Якщо зміниться, то як?
2. Визначити масу молекули цукру $C_{12}H_{22}O_{11}$.
3. У якому агрегатному стані буде вода при температурі 150 К?
4. Як зміниться тиск ідеального газу, якщо концентрація його молекул збільшиться в 4 рази, а їх середня квадратична швидкість залишиться незмінною?
5. У закритій посудині міститься газ. За температури $0^{\circ}C$ його тиск становить 10 Па. Яким буде тиск газу за температури $273^{\circ}C$?

Прізвище, ім'я

II варіант

1. Чим пояснити, що інтенсивність броунівського руху, дифузії, осмосу зростає з підвищенням температури?
2. Яка маса 10 моль цукру $C_{12}H_{22}O_{11}$?
3. Чи можна стверджувати, що людина здорова, якщо температура її тіла становить 311 К? Відповідь обґрунтуйте.
4. У посудині міститься суміш азоту й неону. Чи однакові середні кінетичні енергії молекул цих газів?
5. У балоні, місткість якого 100л, за нормальних умов перебуває $8,9 \cdot 10^{-3} \text{ кг}$ газу. Визначте молярну масу цього

V. Домашнє завдання.

1. Повторити теоретичний матеріал за підручником.
2. Розв'язати задачі 30.58 та 30.63 зі збірника.
3. Розв'язати експериментальну задачу: визначити кількість молекул в склянці води ($V=200$ мл).

Література.

1. Підручник С.У.Гончаренко «Фізика 10»
2. Збірник задач Ф.Я.Божинова, О.О.Карпухіна, В.В.Хардіков «Фізика 10», академічний рівень.
3. Т. Подолян «Будова речовини. Атоми та молекули». «Шкільний світ» Фізика № 18, 2008 р.
4. Л. Сова «Властивості тіл у різних агрегатних станах». «Шкільний світ» Фізика, № 12, 2009 р.
5. Л. Крива «Молекулярна фізика». «Шкільний світ». Фізика, № 22, 2011 р.
6. В. Лупина «Основи МКТ будови речовини». «Шкільний світ». Фізика, №30, 2011 р.

Павлюк Лариса Миколаївна

Викладає: англійську мову
Стаж роботи: 26
Спеціаліст вищої категорії,
вчитель-методист,
Відмінник освіти України,
лауреат всеукраїнського
конкурсу «Вчитель року – 016»

ПОДОРОЖ УКРАЇНОЮ

(урок англійської мови, 11 клас)

Мета:

навчальна - вдосконалювати комунікативні навички учнів, узагальнити та систематизувати їх знання з теми, поглибити знання учнів з теми;

розвивальна - розвивати в учнів навички аудіювання, читання текстів, вміння відповідати на запитання, логічно мислити, висловлювати свої думки англійською мовою;

виховна - виховувати у ліцеїстів любов та повагу до рідного краю, бажання пізнання нового, пробуджувати інтерес до вивчення іноземної мови.

Тип заняття. Урок формування вмінь і навичок

Технології навчання та виховання. Технологія формування успішної особистості, технологія патріотичного виховання, здоров'язберігаючі технології, інтерактивні технології навчання.

Методи навчання. Розповідь, бесіда, самостійна робота, метод асоціацій.

Методичне забезпечення:

- робоча програма, електронна презентація уроку;
- словники та підручники;
- наочно - демонстраційний матеріал (презентації, відео та фото матеріали, карта України);
- роздатковий матеріал (копії текстів, завдання вправ);
- ТЗН (мультимедійний проектор, ноутбуки).

Хід уроку

I. Організаційна частина: взаємне вітання викладача та учнів, перевірка присутності студентів, їх готовності до заняття.

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань, девізу заняття та правил роботи учнів під час уроку.

III. Основна частина:

- актуалізація опорних знань учнів: активізація лексико-граматичних навичок, монологічне та діалогічне мовлення з теми;

- узагальнення та систематизація знань учнів шляхом виконання вправ та завдань з різних видів мовленнєвої діяльності, рольова гра.

IV. Підведення підсумків.

V. Домашнє завдання.

Theme “Travelling around Ukraine”

Objectives:

- to practice pupils’ speaking and listening skills;
- to enrich pupils’ knowledge about Ukraine, its history, places of interest;
- to develop logical thinking;
- to enrich pupils’ vocabulary on the topic.

Equipment: the map of Ukraine, postcards and photos, state symbols, copies of the texts, handouts, textbooks, cards, dictionaries, note books, presentations, video material.

Procedure

- I. Greeting. Introduction.
- II. Warming-up.
 1. Speaking.

2. Brainstorming.
- III. Main Part.
 1. Revising Vocabulary.
 2. Watching a video
 3. Group Work.
 4. Presentations.
 5. Reading.
 6. Writing.
- IV. Summing-up
- V. Home Assignment.

I. GREETING. INTRODUCTION

Teacher. Good afternoon! Nice to meet you! How are you? I hope you are in a good mood today and ready for our travelling around Ukraine. We have already talked about geography, economy, education, history of our country and today we'll go on a trip around Ukraine watching video, presentations and your projects. To succeed at the lesson let's agree on the rules of your work today.

Follow directions quickly!

Raise your hand for permission to speak!

Make smart choices!

Listen and respond!

Work in a team actively!

II. WARMING-UP.

1. Speaking

Teacher. I hope that today's lesson will bring you only good emotions. You'll show your skills and abilities in reading, speaking, listening. The motto of our lesson is "The journey of a thousand miles begins with a single step." Lao Tzu. Do you agree with these words? Why?

(Pupils share their opinions)

2. Brainstorming

Teacher. What synonyms to the word "Motherland" do you know?

Pupils. Native land, Fatherland, home, Homeland, native country.

T. Look at the blackboard! You see the word "Ukraine".

Activity 1. What associations come across to your mind with the word "Ukraine"?

Draw a spider gram of your associations and compare it with your partner.

Activity 2. Look at the route of our today's trip and write your expectations for this travel on sheets of paper.

III. MAIN PART.

1. Revising Vocabulary

Teacher. To travel comfortably let's revise the words from the essential vocabulary. Remember the meaning of the following words and work in pairs:

Activity 1. Correct spelling of the words and prepare questions of different types to ask your classmates about transport they can use while travelling around Ukraine.

Transport		
a couch	a doble-deker	a farry
a liner	a yocht	a lory
expered passport	valeed passport	

Activity 2. Give definition of the following words for classmates to guess their meaning and make up micro dialogues using these words.

Travelling		
traffic jam	to reach destination	
hitch-hiking	a cruise	a scheduled flight
a route	a voyage	to give smb a lift

Activity 3. Give explanation of the given words and make up a story about your travel experience.

custom officer	an exchange office	permanent visa
security check	invalid passport	left-luggage office
a thorough train	excess baggage charge	

1. Watching a video

Teacher. Before we continue travelling about Ukraine let's watch a short film. I hope it'll help us create a special atmosphere of our trip. It's about the beauty of Ukraine, this exclusive and exotic country in the heart of Europe.

While watching this video write on cards adjectives describing your feelings.

Documentary film. "Welcome to Ukraine"
<https://www.youtube.com/watch?v=TrfcluzuN6k>

1. Group work (project work)

Teacher. Split into groups by four and prepare your tips for safe travelling around Ukraine by means of different transport using the essential vocabulary on the topic. Prepare pieces of advice on travel tickets and be ready to present them as if you were psychologists.

2. Presentations. (checking home assignment)

Teacher. Let's play the game "Welcome to Ukraine!" Act as guides of tourist agencies and make trips around Ukraine speaking about its sights in different parts.

- Group 1: *Western Ukraine*
 - Group 2: *Eastern Ukraine*
 - Group 3: *Northern Ukraine*
 - Group 4: *Southern Ukraine*
 - Group 5: *Central Ukraine*
 - Group 6: *The Crimea*
- (See appendix I)

3. Reading.

Teacher. Thanks for exciting and informative excursions! Look around, friends! You are in the picture gallery and on the walls of our classroom you can see photos and information about wonders of Ukraine. Go around the gallery and read the information carefully choosing the best place for you to visit this summer. Explain your choice.

(See appendix II)

6. Writing

Activity 1. Write on the poster on a board your ideas on the following:

What does it mean for you "to love my Motherland"?

- It means to love our parents.
- It means to love the beauty of nature.
- It means to respect our culture, traditions.
- It means to know our history.
- It means to love our native place.
- It means to know our mother tongue.

Activity 2. Having been on excursions and to the picture gallery at our lesson today complete the fact file about cities and towns of Ukraine.

1. For many years _____ was Ukraine's capital.

2. _____ is a very special city, a true gem on the Black Sea coast.
3. _____ was founded in 1776. At first it was a small provincial town, named Katerynoslav.
4. _____ was named by its founder in honour of his son Lev.
5. _____ is the second largest city in Ukraine after Kyiv.
6. _____ is the ancient capital of Galychyna.
7. _____ is a cradle of Zaporizke cossatstvo.
8. Dniprohes, the most powerful electric station in Europe in the 30s is situated in _____.
9. _____ the only place in Ukraine that is a part of UNESCO's International Organization of Military-Historical Museums.
10. What towns and cities would you like to visit?

IV. SUMMING-UP

Teacher.. Today you have worked well and shown good knowledge of Ukrainian sights. Thank you for your work. Your marks are:

V. HOMEWORK.

Teacher. Write a letter to your pen friend abroad about your favourite place in Ukraine. Invite him/her to visit it. Explain your choice.

Our lesson is over. Have a nice day!
Goodbye!

APPENDIX I

Western Ukraine or West Ukraine is a geographical and historical relative term used in reference to the western territories of Ukraine. Important cities are Buchach, Chernivtsi, Drohobych, Halych (hence - Halychyna), Ivano-Frankivsk, Khotyn, Lutsk, Lviv, Mukacheve, Rivne, Ternopil, Uzhhorod and others. Western Ukraine is not an administrative category within Ukraine. It is defined mainly in the context of European history pertaining to the 20th century wars and the ensuing period of annexations. The current oblast administration borders are almost perfectly aligned with the administrative divisions of the Second Polish Republic from before the 1939 invasion of Poland by the Soviet Union. At the onset of World War II the region was incorporated into the Ukrainian Soviet Socialist Republic (YPCP),[1][2][3][4] following mock elections which manufactured public consent for the transfer of land from occupied Poland to the Soviet Union as of October 22, 1939.[5] Its historical background makes Western Ukraine uniquely different from the rest of the country, and contributes to its distinctive character of today.[6]

Sights of Western Ukraine

We are going to speak not about overseas distant lands, once discovered by Columbus, but about the western part of Ukraine, rich in mountains, forests and lakes. “Journey to the West” in the winter becomes a very topical tourist route: some go to Lvov for Christmas; some prefer to improve skills on the snowy slopes of the mountains. However, this area attracts many tourists throughout the year – cities of the Western Ukraine with more than rich history, with mineral springs and mountains with fresh air and interesting places. The whole year you can spend time

with family or friends in the lap of nature, swimming in lakes and waterfalls, cycling and riding horses, making picnics and hiking in the mountains. Therefore, we have prepared a list of interesting places in the central and western Ukraine, which are recommended for a visit on your way to the destination point.

Mountain Climbing in Denishi

Medzhibozh Castle (Medzhibozh village, 1st October str., Hmelnitsky region)

Long ago the Medzhibozh castle was a very important defense fortress. The oldest information concerning the fortress in Medzhibozh comes from the days of the fortified Ruricovich city that arose over the Southern Bug around 1146. It was many times rebuilt, restored and survived after attempts of destruction. Today, there are only ruins remaining with the walls of about two meters thickness and four fortress towers (only 3 survived). In the castle you can walk, climb the south tower and make great shots of the opening sites – the fields, rivers and villages surrounding the castle.

Holy Dormition Pochaev Monastery (The town Pochaev of Kremenets district)

One of the most important shrines of the Orthodox world, it is among the three most beautiful Orthodox monasteries in Eastern Europe. In total, there are 16 temples in the Pochaev Monastery. The main among them is The Cathedral of the Dormition, where the famous miraculous icon of the Mother of God is located. Most tourists and pilgrims, who visit the Monastery, come here for the better health, happiness and good luck.

Olesko Castle (Olesko village, Zamkovaja str., 34)

One of the famous castles in Ukraine and the place where they filmed the movie “The Three Musketeers”, located in Lvov region for nearly eight centuries. You can take a guided tour of the castle, and then walk around in the patio or in the Italian park with ancient and modern sculptures. There is a restaurant in the castle, so if you are hungry here you can enjoy a complete meal – homemade sausages, gruel with meat, and cheese cakes for dessert (in the restaurant you can also taste the local liqueur).

Crystal cavern (Kryvche village, Borshevsky district)

The most famous and the most adapted for tourists cavern in Podolye and the largest among the gypsum caverns in Europe. The length is 23 km, but within the walking tour the length of 2.5 km is offered. The walls of the cavern are covered with multi-colored crystals of gypsum, amongst which you can see the silhouettes of animals: buffalo, lizard, elephant, eagle, etc. The constant temperature is 11 degrees, so we recommend taking warm clothes. The cavern is open for visitors all year round; the tour is possible only with a guide.

Waterfall Huk (The Zhenetsky Huk) (Tatariv village, Ivano-Frankivsk region, not far from Yaremche)

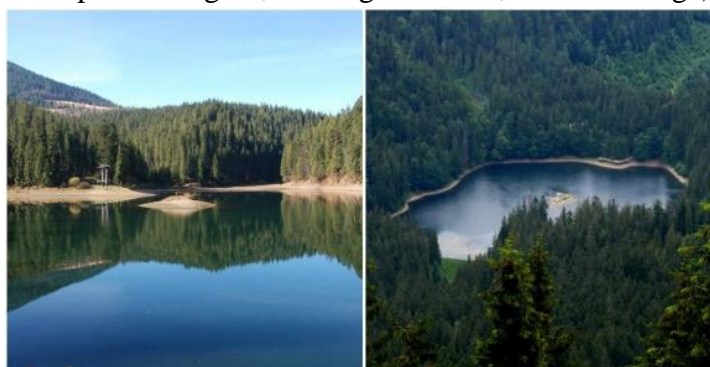
One of the most beautiful waterfalls in Ukraine. Water of the Zhenets river rushes down from a height of 15 meters, it is possible to come to the foot of the waterfall, or climb to the observation deck. As befits a mountain river, the water is cold even in the summer, and freezes in the winter.

Daffodil valley (Hust, ur. Kireschi)

An ideal place to spend holidays in May – daffodils blooming is expected at this time of the year. Fields of daffodils, listed in the Red Book of Ukraine, delight thousands of tourists. In the blooming period (from 1st to 25th of May) the area is open daily from 8:00 to 21:00 seven days a week. Entrance fee is 15 UAH for adults, 10 UAH for students, 5 UAH for schoolchildren. Parking at the entrance is free, but its capacity is limited – there are traffic jams during the May holidays at the entrance to the area.

Lake Sinevir (Transcarpathian region, Mezhigor district, Sinevir village)

The biggest and beautiful lake in the Carpathian Mountains. Sinevir lake was formed 10 thousand years ago and replenishes waters of mountain streams. Sinevir lake is rightly considered to be the most valuable natural treasure of the National Natural Park “Sinevir” and is one of the features of the Ukrainian Carpathians. There are legends of the lake formation, but we recommend to listen to them from local people.

Eastern Ukraine or East Ukraine generally refers to territories of Ukraine east of the Dnieper river, particularly Kharkiv, Luhansk and Donetsk oblasts. Dnipropetrovsk and Zaporizhia Oblasts sometimes are also regarded as Eastern Ukraine. In regards to traditional territories the area encompasses portions of the southern Sloboda Ukraine, Donbas, the western Azov Littoral (Pryazovia). Almost a third of the country's population

lives within the region, which includes several cities with population of around a million. Within Ukraine, the region is the most highly urbanized, particularly portions of central Kharkiv Oblast, south-western Luhansk Oblast, central, northern and eastern areas of Donetsk Oblast.

The heart of the region, and the country’s industrial center, is Donetsk. But it is interesting not only because of its manufacturing might. Today, the capital of the Donets Basin is aiming to become the

nation's the sports capital. This goal has been furthered not only through the achievements of its football club 'Shakhtar,' but also through the privilege it received, along with other Ukrainian cities, of hosting the 2012 EuroCup. The city's cutting-edge Donbas Arena is one of the most beautiful in Eastern Europe. It has already been nicknamed 'the gem of Euro-2012' by the tournament's fans and organizers.

Beside its handicrafts, the Donetsk'aya Region is rightfully proud of its numerous natural wonders. The most impressive among them are the "Holy Mountains" in Sviatohirsk. Lying on the picturesque banks of Seversky Donets River, this climatic resort is famous for its unique nature and rich cultural heritage. The Sviatohirsk Lavra of the Holy Dormition, one of Ukraine's most important shrines, stands there.

The soul of Eastern Ukraine is its cultural and spiritual center: Poltava situated in the East and North of Ukraine. The incredible number of unique landmarks, as well as the amazing nature, makes the city a real magnet for history, architecture and literature aficionados.

The city's heroic past is preserved by the Poltava Battlefield - the only place in Ukraine that is a part of UNESCO's International Organization of Military-Historical Museums.

Poltava's architectural heritage is also striking. The inimitable Round Square is a remarkable example of Classicism, while the Monastery of the Exaltation of the Cross is considered to be one of the most shining examples of Ukrainian Baroque. Being in eastern Ukraine, you cannot ignore the region's biggest city, Kharkiv, which is also getting ready to host the 2012 Euro Cup. The most impressive of its sights are the Liberty Square, one of the biggest squares in Europe, and the stern, Soviet-monumental style buildings.

However, Kharkiv region's the main treasure is the small town Krasnokutsk, which is full of natural and cultural wonders. It is famous for its ancient arboretums, pure lakes and singing terraces. Not far from Krasnokutsk is the village Parhomovka, which holds Ukraine's sole collection of world-famous artists like Paul Gauguin, Eduard Manet, and others.

The business center of Eastern Ukraine is the eclectic Dnipropetrovsk . Here, 200 year-old temples stand harmoniously adjacent to modern buildings. Dnipropetrovsk 's landmarks include the longest boardwalk in Europe and the unique collection of ancient stone sculptures, one of the in the world.

Eastern Ukraine is worth visiting – its mysterious atmosphere and numerous cultural riches are sure to shatter the stereotypes about the region's lack of sights!

Southern Ukraine refers, generally, to the territories in the South of Ukraine. Southern Ukraine can be easily called a wonderland. Remnants of different cultures and histories are interwoven here. One can see the influence of Tripolitans, Scythians, Sarmatians, Cossacks, and many other peoples. Ancient stone sculptures, barrows and majestic fortresses, lost in valleys of three mighty rivers - Dnieper, Southern Bug and Dniester – preserve the history of this indubitably unique region.

When you see the uncanny wealth with which nature endowed the region, it becomes clear why, for many centuries, different nations have chosen it as their place of residence. Two caressing seas, the Azov and the Black, create miles of sandy and pebbly beaches. Estuaries, salt lakes with stocks of therapeutic mud, geysers and mineral springs, and air saturated with the aroma of steppe grass all invite relaxation. The combination of rich natural resources and gorgeous climate is the base for first-class resorts: Koblevo and Ochakiv (Mykolaiv region), Berdyansk and Kirillovka (Zaporizhia region), along with countless others. Southern

Ukraine is home to unique conservation areas. They preserve nature in its original form and give a home to rare species of animals and plants. One of these wondrous places - the biosphere reserve Askania-Nova (Kherson region), is officially recognized as one of the Seven Natural Wonders in the country. Among locals, the Kherson region is known as the "most-est" part of

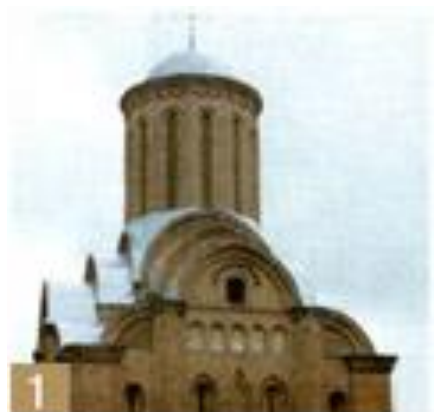
Ukraine. Located there are the largest European sand desert – the Aleshkovskiy sands - and the world's largest artificial forest. But the real gem in the glittering necklace that is Southern Ukraine is its cultural capital - the mysterious temptress Odesa, the most colorful and multicultural city on the Black Sea. To come to the south of Ukraine and not visit Odesa is like to come to Ukraine for nothing at all! The city has something new

to offer even to the most experienced traveler. People come here to climb the stairs from the famous scene in ‘Battleship Potemkin,’ to take a walk along the Primorsky Boulevard (under which, incidentally, the ruins of an ancient Greek colony were recently discovered), to admire the magnificent architecture of Deribasovskaya Street, to take in the grand beauty of the Opera house... And, of course, to listen to urban legends and stories, told skillfully by Odesans. Not far from Odesa, near a place where the Danube River flows into the Black Sea, is located the "Ukrainian Venice." This is the fairytale town Vilkovo, known for its numerous canals and wooden bridges. Also near Odesa is the perfectly preserved medieval Akkerman fortress (also known as Belgorod-Dnestrovsky), which also happens to be the biggest fortress in the country.

Southern Ukraine houses another of the country’s Seven Wonders – the "Bugski Guard" Nature Park (Mykolaiv region), which contains around one hundred archaeological sites. The Mykolaiv region also has its own natural paradise in the Kinburn Spit; the country's only desert island – Berezan; the unique creation of nature that is the Aktovsky Canyon; and one of the richest Greek colonies on the northern Black Sea coast - Olvia.

Of all the wondrous natural treasures that are the pride of Southern Ukraine, a special place belongs to the Khortitsa Island (Zaporizhzhia), considered to be the most beautiful on the Dnieper River. Khortitsa is the cradle of Cossack culture, and a real treasure-trove of historical wealth. It is here, in one of the most picturesque places shrouded by mysteries, myths, and legends, that some of the most important historical decisions were made several centuries ago.

It is not by accident that the south of Ukraine is called “little Europe.” It is a melting pot of ethnic and cultural

diversity and spiritual unity. The descendants of Swedes, Germans, Austrians, Finns, Poles, and many other nationalities live here in neighborly love. The friendliness and hospitality of the Ukrainians only enhance the beauty and natural treasures of this outlandish region. Come, and see for yourself!

Northern Ukraine was the heart of Kyiv Rus, that's why the names of its cities sound like words from legends and chronicles. This land was the center of Cossack movements, and the names of its cities remind glorified pages of national struggle. This is the land which was transformed many times into the desert, and again and again people came here, and settled here, and built houses, and planted gardens, and the land revived.

Chernihiv. Regional center located on the right bank of the Desna River, 150 km far from Kyiv. The population is 300 thou. One of the most ancient cities in Ukraine, the brother of golden-domed Kyiv. The culture of Chernihiv principality was characterised by the high level of art.

Sumy. Regional center, 339 km far from Kyiv. The population is above 200 thou. Many times it was ruined completely. Rebuilt in the 17th c., it became a Cossack fortress.

Zhytomyr. Regional center, 135 km far from Kyiv. The population is about 250 thou. This land is regarded to be one of

the centers of Jewish settlement in Ukraine, so many people come here to see the tombs of their ancestors and find their roots.

The Carmelite monastery in Berdychiv, 17 c.

Central Ukraine

Cossack Country, this might be the other name for this part of Ukraine. Its cities and towns can be found on the pages of all books on Ukrainian history, and each corner is marked by true Ukrainian spirit. By the way, the dialect speaking here formed the basis of Modern Literary Ukrainian

Cherkasy. Regional center, one of the largest ports on the Dnipro, 240 km far from Kyiv. The population is 305 thousands. It was the center of the 17th-18th c. national liberation movement.

Kirovograd. Regional center, 392 km far from Kyiv. The population is 246 thousands. The city is comparatively young as it was founded in the mid-18th c as a fortress and later it became a major centers of commerce in the southern steppe lands of the

Russian Empire.

Poltava. Regional center located on the right bank of the Vorskla River, the Dnipro's left tributary, 333 km far from Kyiv. An important railway and highway crossing. The population is about 350 thousands. This city is considered to be the heart of Ukraine due to many factors: its geographical location, its role in the development of Ukrainian culture and life.

Kremenchuk. District center located on the Dnipro River, 136 km away from Poltava, 132 km away from Dnipropetrovsk, 116 km away from Cherkasy. The population is more than 300 thousand. Large industrial center were hydroelectric power station is situated.

The Crimea

the Crimea is a peninsula located in the South of Ukraine and washed by the Black Sea and the Sea of Azov. The population is 2,642 000. The first settlements appeared here in early Paleolithic. The Crimea is known as treasury of ancient cultures and each corner, each valley, each rock and each bay has its own charm and beauty.

Symferopol. Administrative and cultural center of the Crimea, 852 km far from Kyiv. The population is about 400 thou.

The city is the gate to the Crimea as here the airport and the railway station are located. It is the first point on the route to Crimean resorts.

Yalta. This town located 79 km to the South from Symferopol is well-known as a resort of world's fame. The population is about 150 thou. Speaking about Yalta, people usually mean Greater Yalta stretching along the seashore for almost 44 miles and including such beautiful pearls as Gurzuf, Livadia, Miskhor, Alupka, Koreiz, Gaspra, Simeiz.

Sevastopol. One of the most significant cities in the Crimea. Navy port, industrial, scientific and cultural center. The population is above 300 thou. In the western part of the city you can find ruins of Chersonese found in the 5th c. BC. But the city is, first of all, famous as a navy fortress on the Black Sea which was glorified during the Crimean war (19 th c.) and WW II.

Appendix II

Seven Wonders of Ukraine

1. The park is located in the northern part of the Uman city, Cherkasy Oblast (Central Ukraine), near the river Kamianka. Some areas of the park are reminiscent of an English garden. Today the park is a popular recreational spot, annually visited by 500 000 visitors. Soviyivka is a scenic landmark of world gardening design at the beginning of 19th century. The park accounts for over 2,000 types of trees and brush (local and exotic).

2. Together with the Saint Sophia Cathedral, it is inscribed as a UNESCO World Heritage Site. The monastery complex is considered a separate national historic-cultural preserve (sanctuary), the national status to which was granted on March 13, 1996. The Lavra also not only located in another part of the city, but is part of a different national sanctuary than Saint Sophia Cathedral. While being a cultural attraction, the monastery is currently active. It was named one of the Seven Wonders of Ukraine on August 21, 2007, based on voting by experts and the internet community.

3. The castle was built on top of a hill carved out by the winding Smotrych River, forming a natural defense system for the castle and Kamianets-Podilsky is Old Town neighborhood; a bridge over the river forms the only entrance to the castle. The castle's name is attributed to the root coming, from the Slavic word for stone.

4. Khortytsia is a national cultural reserve (sanctuary) located on one of the largest islands of the Dnieper river, in Ukraine. The island has played an important role in the history of Ukraine, specially in the history of the Zaporozhian Cossacks. This historic site is located within

the city limits of Zaporizhia city. It extends from northwest to southeast for more than 12 km (7.5mi) with an average width around 2.5 km(1.6 mi). The island has unique flora and fauna.

5. Chersonesus Taurica is an ancient Greek colony founded approximately 2,500 years ago in the southwestern part of Crimea, known then as Taurica. The colony was established in the 6th century BC by settlers from Heraclea Pontica. The ancient city is located on the shore of the Black Sea at the outskirts of Sevastopol on the Crimean Peninsula of Ukraine, where it is referred to as Khersones. It has been nicknamed the "Ukrainian Pompeii" and "Russian Troy".

6. The Khotyn Fortress is a fortification complex located on the right bank of the Dniester River in Khotyn, Chernivtsi Oblast (province) of western Ukraine. It is situated on a territory of the historical northern Bessarabia region which was split in 1940 between Ukraine and Moldova. The fortress is a large tourist attraction for the area and Ukraine. In 2007, the fortress was named one of the Seven Wonders of Ukraine.

7. Saint Sophia Cathedral in Kiev is an outstanding architectural monument of Kievan Rus. Today, it is one of the city's best known landmarks and the first Ukrainian patrimony to be inscribed on the World Heritage List along with the Kiev Cave Monastery complex. In Ukrainian the cathedral is known as Sobor Sviatoyi Sofiyi or Sofiyskyi sobor. In Russian it is known as Sobor Svyatoi Sofii or Sofiyskiy sobor.

Література:

- 1 Н.В. Тучина. Speak English With Pleasure. Харків, 2003р.
2. В.К. Шпак. Англійська мова для повсякденного спілкування. К.: Вища шк. 2007р. - 302с. - Англ., укр.
3. Інтернет матеріали.
4. Ельбрехт О.М. Focus on Ukraine. English Student's Book. - Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. - 72с.

Рябцева Олена Миколаївна

Викладає: історію України та всесвітню історію

Стаж роботи: 12

Спеціаліст першої категорії

СРСР ТА УКРАЇНА В РОКИ ЗАГОСТРЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ

(урок історії України, 11 клас)

Мета заняття:

навчальна – узагальнити знання учнів про СРСР та УРСР; визначити сильні і слабкі сторони тоталітаризму;

розвивальна – формувати логічне та історичне мислення, розвивати вміння аналізувати та зіставляти історичний матеріал, конструювати цілісну історичну картину певного періоду, уміння робити самостійні висновки;

виховна – виховувати в старшокласників почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, повагу до історичного минулого своєї держави, активну громадянську позицію, толерантність.

Тип заняття. Нестандартний урок (урок узагальнення та систематизації знань учнів).

Методи навчання. Розповідь, бесіда, самостійна робота, метод асоціацій, метод вправ.

Форми навчання. Розв'язування історичних задач, кросворда, тестових завдань, «Асоціації», «Шість капелюшків», презентація результатів дослідження, аналіз епіграфа.

Засоби навчання. ПК, проектор, електронна презентація уроку, підручник, прапор України, фотогалерея воїнів Афганістану (батьків ліцеїстів), паперові капелюшки, тестові завдання.

Хід уроку

Історія рухається по спіралі і щоразу – все небезпечніше.

Таким чином, історія мстить, якщо її не вивчати й не розуміти.

Зараз ми це бачимо на подіях, що відбуваються в Україні.

А. Шевченко

I. Мотивація навчальної діяльності учнів

Слово вчителя

– На сьогоднішньому занятті ми з вами вкотре доведемо, що ви є успішними учнями, оскільки ефективно засвоїли матеріал з теми «СРСР та Україна в роки загострення радянської системи (1964–1985рр.)» і можете вільно застосовувати свої знання на практиці. Епіграфом до нашого уроку є слова сучасної письменниці Анни

Шевченко: «Історія рухається по спіралі і щоразу – все небезпечніше. Таким чином, історія мститься, якщо її не вивчати й не розуміти. Зараз ми це бачимо на подіях, що відбуваються в Україні». Спробуємо наприкінці заняття обґрунтувати взаємозв'язок епіграфу й теми нашого уроку.

II. Повідомлення теми, мети, завдань заняття

Слово вчителя

– Тема нашого заняття – «СРСР та Україна в роки загострення радянської системи». Наше завдання – узагальнити знання з даної теми.

III. Узагальнення окремих фактів, подій, явищ

«Асоціації»

Завдання: назвати асоціації до періодів історії – Україна в роки II Світової війни, добу відбудови, відлиги.

Розв'язання кросворда

Він був другою людиною в державно-партійній ієрархії СРСР. Його прізвище – «сірий кардинал КПРС». Вів аскетичний спосіб життя. Як політик дотримувався вкрай консервативних та сталінських позицій. Завдяки йому в країні розквітли політична цензура, тиск КДБ на творчу інтелігенцію та переслідування інакодумців (дисидентів). Йому належить одна з вирішальних ролей у радянській агресії проти Чехословаччини (1968) та віроломному нападі на Афганістан (1979).

1. Політичний термін, який означає спроби реабілітації сталінського режиму (*неосталінізм*).
2. Соціально-демографічне явище, яке було притаманне періоду застою (*депопуляція*).
3. Автор економічної реформи 1965 р. (*Косигін*).
4. Як називали радянські економісти «восьму п'ятирічку»? (*золота*).
5. Партійна правляча еліта радянського суспільства (*номенклатура*).
6. Твори, які розповсюджувалися в рукописах без дозволу і цензури (*самвидав*).

Розв'язавши кросворд, ви отримаєте прізвище найближчого соратника Л. Брежнєва (*Суслов – секретар ЦКП, член Президії ЦК КПРС*).

Бесіда

- Пригадайте основні поняття доби «застою».
- Що означає термін «розвинутий соціалізм»?
- Якими були прояви «товарного дефіциту»?

Історична задача

Розв'язавши історичну задачу, отримаємо рік, у якому Л. Брежнєв відвідав Вашингтон.

1. До року початку Другої світової війни додайте рік призначення Л. Брежнєва першим секретарем ЦК КПРС.
2. Від отриманого числа відніміть рік проведення Косигінської реформи.
3. До отриманого числа додайте кількість років правління Л. Брежнєва.
4. Отримане число поділіть на число місяця, у якому Гагарін здійснив політ у космос.

5. Отримане число помножте на порядковий номер місяця, за яким Л. Брежнєв прийшов до влади.

6. До отриманого числа додайте 343 – й отримаєте рік візиту Л. Брежнєва до Вашингтону.

Розв'язок:

$$1939+1964=3903$$

$$3903-1965=1938$$

$$1938+18=1956$$

$$1956/12=163$$

$$163*10=1630$$

$$1630+343=1973$$

«Шість капелюшків»

– Чи можна період II половини 1960-х років – I половини 1980-х років, беззаперечно, назвати періодом «застою»?

Учасникам групи роздаються паперові капелюхи та відповідні завдання.

Білий капелюх: визначте основні тенденції розвитку України в період 1964 – 1985 рр.

Жовтий капелюх: знайдіть позитивні явища й процеси притаманні СРСР у період 1964 – 1985 рр.

Чорний капелюх: доведіть, що період розвитку СРСР у 1964 – 1985 рр. – час невдач та прорахунків в усіх сферах життя.

Червоний капелюх: уявіть себе партійним діячем (представником номенклатури), робітником, селянином, ученим, дисидентом; поділіться враженнями, як вам жилося в добу застою.

Синій капелюх: підведіть підсумки про результати роботи мікрогруп.

IV. Повторення й узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань

Розв'язування тестових завдань (за матеріалами ЗНО з історії України)

1. Прочитайте уривок зі спогадів режисера Ю. Ілленка та дайте відповідь на запитання.

«Увечері 4 вересня 1965 року у кінотеатрі «Україна» зібралася вся еліта Києва. Фільм був розкручений... тому його й використали організатори акції протесту. ...Із зали піднімається _____ з букетом. Говорить теплі слова, вручає квіти, раптом повертається і звертається до зали: «Почалися арешти, повторюється 37-й рік...» ...Вскакує _____ і кричить українською крізь гул запусченої чекістами сирени: «Хто проти тиранії – встаньте!»

Прізвища яких громадських діячів пропущено в уривку?

А. І. Дзюба, В. Стус.

Б. В. Стус, Л. Лук'яненко.

В. Л. Лук'яненко, В. Чорновіл.

Г. В. Чорновіл, М. Руденко.

2. Чи правильне твердження?

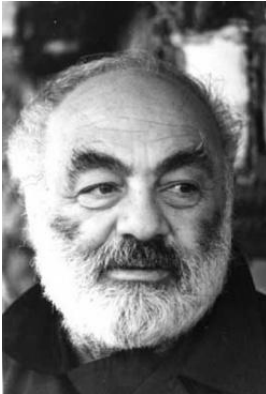
Піднесення опозиційного руху в Україні в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр. було передусім спричинено:

1) подіями в Чехословаччині, які отримали назву «Празька весна»;

2) інтервенцією СРСР в Афганістан та згоранням міжнародної політики «розрядки».

А. Обидва варіанти правильні.

- Б. Тільки 1-й варіант правильний.
 - В. Тільки 2-й варіант правильний.
 - Г. Обидва варіанти не правильні.
3. *На фото зображено:*

- А. М. Руденка, письменника, автора поезій «Всесвіт у тобі»; керівника Української Гельсинської групи.
- Б. С. Параджанова, кінорежисера, автора фільмів «Тіні забутих предків», «Колір гранату».
- В. В. Стуса, поета, автора збірок «Круговерть», «Зимові дерева»; члена Української Гельсинської групи.
- Г. Є. Сверстюка, філософа, письменника, дисидента, автора збірки «Блудні сини України».

4. *Поява в середині 1970-х рр. концепції «розвиненого соціалізму» стала одним із проявів:*

- А. Політико-ідеологічної кризи радянської моделі розвитку.
- Б. Утвердження принципів політичного плюралізму.
- В. Активізації дисидентського правозахисного руху.
- Г. Становлення багатопартійності в суспільстві.

5. *Що стало наслідком підписання СРСР угоди, уривок з якої процитовано: «...Держави-учасниці поважатимуть права людини та основні свободи, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань, для всіх, незалежно від раси, статі, мови та релігії...»?*

- А. Завершення «хрущовської відлиги».
- Б. Зародження Народного руху України.
- В. Створення Української Гельсінської групи.
- Г. Початок «косигінської реформи».

6. *Яка особливість економічного розвитку України 1970 — початку 1980-х рр. підтверджується поданими нижче даними?*

«У республіці, на яку припадало 2,6% території СРСР, було побудовано майже 40% атомних енергоблоків, продукувалося близько 40% усієї радянської сталі, 34% вугілля, 51% чавуну. ...частка промисловості, що працювала на споживчий ринок, становила 29%, а в розвинутих країнах цей показник сягав 50–60%...»

- А. Посилення економічної самостійності.
- Б. Деформованість структури економіки.
- В. Зростання конкурентоспроможності продукції.
- Г. Зниження матеріало- та енергомісткості виробництва.

7. *Про активізацію дисидентського руху в Україні в другій половині 1970-х рр. свідчить:*

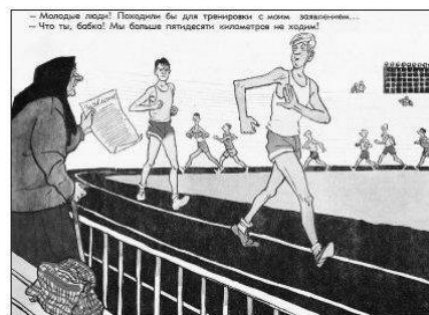
- А. Створення Української робітничо-селянської спілки.
- Б. Поява праці І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».
- В. Організація в Києві клубу творчої молоді «Сучасник».
- Г. Діяльність Української Гельсінської групи.

8. *На якій проблемі радянської дійсності 1970-1980-х рр. фокусує увагу зображена карикатура?*

Напис на карикатурі:

- Молоді люди! Походили б для тренування з моєю заявою...

- Що ти бабу! Ми більше п'ятдесяти кілометрів не ходимо!

А. Бюрократизмі державного управлінського апарату.

Б. Непопулярності легкоатлетичного спорту.

В. Погіршенні стану здоров'я молодого покоління.

Г. Соціальної незахищеності людей похилого віку.

9. На яке явище в житті радянських людей у період «застою» вказує карикатура?

А. Хронічний дефіцит товарів широкого вжитку.

Б. Низький рівень соціального захисту населення.

В. Політичну активність старшого покоління.

Г. Дитячу безпритульність.

10. Установіть послідовність подій дисидентського руху в УРСР.

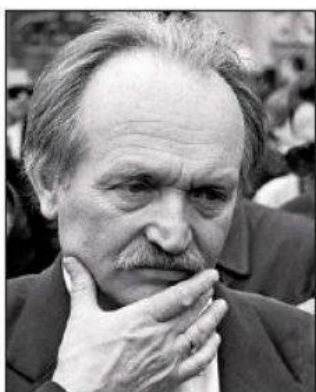
А. Створення Л. Лук'яненком Української робітничо-селянської спілки.

Б. Початок випуску В. Чорноволом «самвидавського» журналу «Український вісник».

В. Заснування М. Руденком Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод.

Г. Участь В. Стуса в акції протесту в кінотеатрі «Україна» проти масових арештів дисидентів.

11. Укажіть факти біографії видатного політика, зображеного на фото (три правильні відповіді):

1. Обіймав посаду голови Народного Руху України.
2. Один із засновників Української Гельсінської спілки.
3. Автор книги «Україно наша Радянська».
4. Заснував «самвидавський» часопис «Український вісник».
5. Позбавлений радянського громадянства та був висланий за кордон.
6. Обраний Президентом України в 1991 р.
7. Брав участь у роботі Української робітничо-селянської спілки.

12. Укажіть ключові положення Конституції УРСР 1978 р. (три правильні відповіді).

1. УРСР є організацією диктатури трудящих і експлуатованих мас пролетаріату та найбільшого селянства.

2. Державною мовою УРСР є українська мова, УРСР забезпечує її функціонування в усіх сферах суспільного життя.

3. Уся влада в УРСР належить народові, який здійснює державну владу через Ради народних депутатів, що становлять політичну основу УРСР.

4. УРСР складається із семи областей і Молдавської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки.

5. Керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи є Комуністична партія Радянського Союзу.

6. Найвищим законодавчим і розпорядчим органом державної влади УРСР є Рада Народних Комісарів УРСР.

7. Основу економічної системи УРСР становить соціалістична власність на засоби виробництва у формі державної та колгоспно-кооперативної власності.

Слово вчителя

– Здавалося б, що радянське керівництво повинно було зробити висновки з уроків Другої світової війни й не повторювати силовий метод розв’язання конфліктів, але, як свідчать історичні факти, їх не було зроблено. Час ще не встиг загоїти рани Вітчизняної війни, як спалахнула війна в Афганістані й українські солдати розплатилися своєю втраченою юністю за імперські амбіції радянської влади.

Презентація результатів дослідження «Війна Кремля в Афганістані та Україні: порівняльний аналіз».

Спільне: обидві країни стали жертвами агресивної політики Кремля.

Війна в Афганістані	Війна на Сході України
Кремль запевняв, що в 1978 р. в Афганістані відбулася народно-соціалістична революція, хоча насправді владу в Кабулі захопила група прорадянських офіцерів	Українську Революцію гідності 2014 р. Кремль сприйняв як переворот, а не вияв волі народу
Радянський Кремль безпідставно звинувачував США у розміщенні в Афганістані ракет середньої дії	Кремль Путіна безпідставно звинуватив Україну у зв’язках із США (небажання Росії щодо зближення України та США)
Радянські військові стратеги були впевнені, що операція в Афганістані триватиме не більше місяця	Кремль також вважав, що візьме під контроль усю Україну за декілька тижнів, проте війна на Сході триває вже понад рік
Війна в Афганістані забрала життя понад 15 тис. радянських вояків, дані про жертви були засекречені (« чорні тюльпани», цинкові гроби)	Нині в Росії перебування її військ на Сході України тримається в секреті («вантажі – 200»)
Супротив радянській окупації в Афганістані чинили моджахеди, які були погано озброєні, але вирізнялися високим бойовим духом	В Україні супротив російській окупації чинять українські патріоти, що також мають високий бойовий дух
Уторгнення СРСР до Афганістану мало виражений ідеологічний характер – поширення комунізму та допомога соціалістичній революції	Війна проти України також має ідеологічне забарвлення – побудову «русского мира» та створення «Новоросії»
У результаті вторгнення до Афганістану СРСР потрапив у міжнародну ізоляцію	Через війну на Сході Росія також потрапила в міжнародну ізоляцію; до неї введено санкції
Війна Кремля в Афганістані завершилася поразкою і прискорила розпад СРСР	Війна Кремля на Сході України також завершиться поразкою та призведе до значного послаблення Росії

V. Повторення й систематизація вивченого

Аналіз епіграфа

– Чому саме такі слова було обрано епіграфом до нашого уроку?

V. Підсумки заняття

Слово вчителя

– Отже, історія України – це історія народу, який протягом століть боровся за свою незалежність, волю, честь. І в добу застою ця боротьба продовжувалася, не захлинулася в кривавих лещатах репресивної тоталітарної системи. Завдяки самовідданій діяльності українських дисидентів визрівала ідея незалежної України. Здобувши її в 1991 р., українці не підозрювали, що найстрашніше ще попереду. Реальною свободою повіяло восени 2014 р., але цей вогник надії ледь не згас від імперських амбіцій Російської імперії. І лише завдяки самовідданій боротьбі тисячі українців наша держава залишається вільною, незалежною. Наші батьки, брати, сини віддають своє життя на Сході за кращу долю України, за нашу з вами свободу!

Оцінювання роботи учнів

VI. Повідомлення домашнього завдання

Повторити вивчений матеріал; написати історичне есе у формі роздуму над словами Ганни Шевченко.

Шевчук Тетяна Михайлівна

Посада: директор
Викладає: зарубіжну літературу,
спеціаліст вищої категорії, учитель-методист,
лауреат всеукраїнського конкурсу
«Директор року – 2014»
Стаж роботи: 20

Вантур Тетяна Миколаївна

Посада: заступник директора з виховної роботи
Викладає технології, спеціаліст
Стаж роботи: 18

Палаєва Марина Віталіївна

Посада: вихователь
Стаж роботи: 11

ОБРАЗ УКРАЇНИ У ТВОРЧОСТІ Р.М. РІЛЬКЕ, Г. АПОЛЛІНЕРА, В. МАЯКОВСЬКОГО.

(урок зарубіжної літератури, 11 клас)

Мета заняття:

навчальна: познайомитися із віршами Р. Рільке, Г. Аполлінера, В. Маяковського, пов'язаними з образом України, з'ясувати, що спонукало звернутися до українських мотивів;

розвивальна: розвивати аналітичне мислення, уміння вибрати головне, навички виразного читання;

виховна: прищеплювати інтерес до вивчення власної історії, історії світової художньої культури, викликати гордість за свою Батьківщину, яка стала натхненням великих поетів; виховання шанобливого ставлення до української історії та культури, гордості за свою Батьківщину, яка стала натхненням знаменитих мнців; виховання художнього смаку.

Обладнання: проектор, дошка, портрети Рільке, Аполлінера, Маяковського (розставлені на столах відповідної групи учнів), тексти віршів, ілюстрації учнів до поезій Р.М. Рільке, смужки кольорового паперу (зеленого кольору), маркери чи фломастери (по кількості присутніх на уроці), магніти, слайдова презентація, виготовлені заздалегідь на уроці технології листівки-вигинанки в українському стилі, поштова скринька.

Тип уроку: урок позакласного читання.

Міжпредметні зв'язки: художня культура, технології, історія України.

Епіграф: В. Маяковський «А що ми знаємо про лице України?..» (переклад Л.Первомайського).

Хід заняття.

Слово вчителя

Сьогоднішнє заняття є заключним із теми: «Поезія I половини ХХ ст.». Уже виконані тестові завдання, виставлені оцінки за письмовий контрольний аналіз поетичного твору, тому ми не будемо сьогодні визначати тропи, завдяки яким поети створювали якийсь образ, а чи здійснювати ідейно-художній аналіз поезій. Я хочу, щоб сьогоднішнє заняття – урок позакласного читання – стало для Вас святом. А як годиться, свята не буває без гостей, тому присутні на уроці мої колеги лише підсилять урочисту атмосферу, а щоб Вони відчували свою причетність, ми попросимо їх виконувати ті ж завдання, над якими працюватимуть й учні.

Тема заняття: Образ України в творчості Р.М. Рільке, Г. Аполлінера, В. Маяковського. Епіграфом до уроку є слова В. Маяковського із вірша «Борг Україні» у перекладі Леоніда Первомайського: «А що ми знаємо про лице України?..».

Постаті цих поетів Вам уже відомі. Сьогоднішнім завданням є знайомство із поезіями, які пов'язані з образом України, так званими українськими мотивами. Кожна група досліджувала, як ці поети були пов'язані з Україною.

У процесі роботи Ви маєте записувати в зошит цитати, визначення або асоціації, які, на Вашу думку, так чи інакше характеризують образ України, щоб у кінці заняття дати відповідь на запитання, поставлене Маяковським. Нагадую, що до роботи мають долучитися всі присутні.

Група «Рільке і Україна»

Поезія Р. Рільке – це пошук шляхів утраченої гармонії та позитивних цінностей. Усе життя поет мандрував світом: був у Африці, Російській імперії, на Близькому сході. Україна дала творчу наснагу поетові. На цій землі він знайшов приклад жаданого єднання людей і природи, землі і Бога. Тут йому відкрилася головна мета його життя і мистецтва – нести в світ гармонію.

Доленосною стала зустріч Рільке зі знаменитою жінкою його часу – Лу Андреас-Саломе, яка народилась у Петербурзі в родині російського генерала французького

походження. Вона спричинила народження перших серйозних любовних переживань поета.

ВЕСНА

Птахи радіють – в світлі сенс, –
і повнить звук блакитні далі;
у парку, у старій танцзалі
укрито квітами усе.
У травах писане теплом
ім'я надії сонцелице.
Лиш там десь під опалим листям
зітхає журно Аполлон.
Змітає в танці вітерець
пожовкле й, ніби ненароком,
кладає на лоб його високий
бузку блакитного вінець.
Переклад В. Бойка
Я б троянд пурпурних мати
так хотів собі на стіл
й, схильну поміж лип блукати,
там білявку пошукати,
мрійну стріти на путі.
Взяв би я її за руки,
і навколішки б я став,
й чув: моїх блідих з розпуки
губ – весни торкають згуки
та її палкі вуста.
Переклад В. Бойка

ВЕЧЕР

За последним домом спать
сонце алое ложится,
и последними кружится
день аккордами опять.
И играют огоньки
на обрывах крыш в горелки.
Ночь алмазные безделки
сыплет сонно в синь реки.
Переклад С. Петрова
У сутінках у виноградних
замислені – і ти і я, –
і джміль спустився безпорадно,
п'янка спинила течія.
А зайчик сонячний барвистий
в твоїм волоссі всівсь на час...
Несе тобі мій шепіт листя:
«О скільки чар в твоїх очах!»
Переклад В. Бойка

Із Лу Андреас-Саломе пов'язана ціла епоха у внутрішньому житті Рільке. Лу відкрила молодому поету Україну – землю, в якій він знайшов свою «духовну батьківщину».

У 1899-1900 рр. вони разом подорожують Російською імперією, відвідують Україну.

Україна пробудила у Рільке реальне відчуття масштабності природи, її величі й безмежності.

Земля без меж, вітри, рівнини,
Лісів там тіні старовинні
Й незмірна неба височінь,
Пливуть тобі назустріч села
Ізнов зникають в далині,
Немов прожиті щойно дні
Чи пісня дзвонів невесела.
Переклад М. Нагірного

У одному із своїх листів він напише про широкі українські степи так: «Тут знову осягаєш розміри і масштаби. Дивуєшся: земля – велика, вода – тут щось велике, але перш за все великим є небо. Те, що я бачив досі, було лише образами землі, річки та світу. Тут все це є само по собі. У мене відчуття, ніби я споглядав саме творіння; як мало слів для всебуття, для речей, що існують у масштабі Бога – Отця...»

Зачарований Києво-Печерською лаврою, він пише матері: «Мамо, я вже два тижні у Києві. Київ – то є найсильніші враження. Це місто близьке до Бога. Я б хотів тут оселитися назавжди... А які тут церкви і собори, в них багато старих картин і дорогоцінних реліквій. А велична лавра, її колії, печери... Це не передати словами...»

Із Києва Рільке Дніпром пливе до Канева, відвідує могилу Шевченка. Заснути в ночі він не може, таких зорепадів він ще не бачив у себе в країні. На кручі поряд з Шевченком, здається, він веде бесіду про вічне. Шевченко, як завжди, говорить про свою неньку Україну, про минулі подвиги свого народу, про славних запорожців і про таку безталанну долю Батьківщини. Згодом поет пливе до Кременчука, знайомиться з українським фольклором, відчуває «дух південної чарівної природи». Згодом він здійснить перший переклад «Слова о полку Ігоревім» німецькою.

Знайомство з творчістю Остапа Микитовича Вересая, відомого кобзаря, виконавця українських пісень і дум, його «Піснею про правду і кривду» надихнуло Рільке написати прозові твори: оповідання «Пісня про правду» та «Як старий Тимофій помирав, співаючи».

Поет відвідав Полтаву та Харків. Враження від подорожей Україною вилились у віршах «Мазепа», «Карл XII мчить по Україні», збірці «Книга годин» або «Часослов», що складається із трьох книг: «Книга чернечого життя», «Книга прощ», «Книга бідності і смерті».

Із «Книги прощ»
Згаси мій зір – я все ж тебе знайду,
Замкни мій слух – я все ж тебе почую,
Я і без ніг до тебе домандрую,
Без уст тобі обітницю складу.
Відломиш руки – я тоді тебе
Впіймаю серцем. Наче між долонь,
А спиниш серце – мозок запульсує;

Коли ж ти вкинеш в мозок мій огонь,
Тебе в крові палючій понесу я.

Переклад М. Бажана

Поет вірив, що саме Україна має те, чого немає ніде більше – звідси розпочнеться відродження духовності всього людства. Ми пишаємося тим, що наша країна, наша Батьківщина стала Музою великого поета.

Особливий інтерес викликала у Рільке доба козаччини, не випадковим було знайомство Р. Рільке зі знаменитим українцем, автором всесвітньовідомих «Запорожців» – Іллею Рєпіним.

Група «Г. Аполлінер і Україна»

Демонстрація картини І. Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану»

Учитель. «Никто на всем свете не чувствовал так глубоко свободы, равенства и братства!» – писав о козаках у своєму листі Ілля Рєпін, видатний російський художник-реаліст другої половини ХІХ - початку ХХст., критику Володимиру Стасову.

Ілля Рєпін народився 1844р. в сім'ї військового поселенця в місті Чугуїв на Слобожанщині. Його рід походив від слобідських козаків. З Україною Ілля Рєпін був пов'язаний не тільки походженням, роками дитинства та юності але й емоційно.

Поштовхом до створення картини стала така ситуація.

Учень. Влітку 1878 року І.Рєпін гостював у підмосковному маєтку Абрамцево, у будинку відомого мецената Сави Мамонтова. Гостинний хазяїн перетворив маєток у своєрідний мистецький центр.

Якось за чаюванням на одному з творчих зібрань Рєпін почув від Олександра Рубця, професора Петербурзької консерваторії, лист , написаний запорожцями турецькому султанові.

Історія цього послання. У 1675 році турецький султан Мухамед ІV пред'явив запорожцям такий собі ультиматум, запропонувавши їм скоритися та прийняти турецьке підданство.

Лист султана. «Я, султан і владика Блискучої Порти, син Ібрагіма І, брат Сонця і Місяця, внук і намісник Бога на землі, володар царств Македонського, Вавилонського, Єрусалимського, Великого і Малого Єгипту, цар над царями, володар над володарями, незрівнянний лицар, ніким не переможний воїн, володар древа життя, невідступний охоронець гробу Ісуса Христа, попечитель самого Бога, надія і утішник мусульман, залякувач і великий захисник християн, наказую вам, Запорізькі козаки, здатися мені добровільно і без жодного опору і мене вашими нападами не змушувати турбуватися.

Султан турецький Мехмед ІV. »

На що Запорожці відповіли так. «Отвіт Запорожців Магомету ІV. Запорізькі козаки турецькому султану! Ти, султан, чорт турецький, і проклятого чорта брат і товариш, самого Люцеперя секретар. Якій ти в чорта лицар, коли голою с...ю їжак не вб'еш? Чорт викидає, а твоє військо пожирає. Не будеш ти годен синів християнських під собою мати. Не піддамося тобі! Твого війська ми не боїмося, землею і водою будемо битися з тобою. Вавілонській ти кухар, Македонській колесник, Іерусалимській бравірік, Александрійській козолуп, Великого і Малого Єгипту свинопас, вірменська свиня, татарським сагайдак, каменецький кат, подолянський злодіюка, самого гаспіда онук і всього світу і підсвіту блазень. Свиняча ти морда, кобиляча с...а, різницька собака, нехрещеній лоб, хай би взяв тебе чорт! Отак тобі Запорожці вісказалі, плюгавче! Не годен еси мати вірних християн! Числа не знаєм, бо календаря не маєм, місяць у небі, год у книзі, а день такий у нас, як у вас, поцілуй за те ось куди нас! ..

Підписалі: Кошовий отаман Іван Сірко зо всім Кошем Запорозьким».

Існує суперечка чи існував насправді цей документ. Наврядче. По-перше, написаних в такому стилі паперів Запорозькі козаки в чужі країни не надсилали. Про це свідчать опубліковані на основі архівних матеріалів козацькі листи, різні за змістом і за датами. По-друге, якби це був документ, то він не повинен був би мати численних варіантів, які виробилися уже в XVII в. По-третє, під багатьма варіантами стоять різні дати (1600 р., 1619 р., 1620 р., 1667 р., 1696 р., 1713 та ін.) По-четверте, різні підписи під козацькими листами: отаман Захарченко, Іван Сірко, або просто Низові Козаки. І нарешті, в різних варіантах різні адресати: Осман, Ахмет III, Ахмет IV, Махмуд IV і т.д. Все це ще раз підтверджує, що мова йде не про дипломатичний документ, а про вільну творчість козацьких писарів, яку підхопив народ.

Учень. Відобразити історичну місію запорожців у фарбах Репіну допомогли відомі історики тих часів Микола Костомаров та Дмитро Яворницький. Останній – видатний український дослідник запорозького козацтва та земляк Репіна.

Задля занурення в атмосферу Запорізької Січі Репін здійснив ряд експедицій. У 1880 році у пошуках натури та історичних матеріалів він, наприклад, здійснив вояж по Україні за маршрутом, що склав для художника історик Микола Костомаров.

«Наше Запорожжє меня восхищает этой свободой, этим подъемом рыцарского духа, – писав художник. – Когда целыми тысячами славяне уводились в рабство сильными мусульманами, когда была поругана религия, честь и свобода, эта горсть удальцов не только защищает всю Европу от восточных хищников, но грозит даже их сильной тогда цивилизации и от души хохочет над их восточным высокомерием».

Як кропіткий дослідник, він ретельно вивчав усілякі матеріали про козацьку минувшину, побут, пам'ятки матеріальної культури козаків. Численні деталі картини – костюми, начиння, старовинні порохівниці, люльки, шаблі, турецькі рушниці, кобза, біла свитка – усе написано з натури, зі справжніх історичних предметів.

У відомій садибі Качанівці на Чернігівщині, що належала тоді меценату та колекціонеру старожитностей Василю Тарновському, Репін робив замальовки з шаблі Богдана Хмельницького, а також особистих речей гетьмана Івана Мазепи.

Художник працював над темою Запорожців 12 років.

Учень. «Запорожці» І. Репіна стали не тільки «атласом сміху» але й галереєю реальних персонажів. Моделями художнику послужили його друзі та знайомі, багато з яких є відомими історичними постатями.

Центральний персонаж картини: писар, він же Дмитро Іванович Яворницький, власною персоною. Саме Яворницький був головним натхненником і консультантом художника. Саме з експонатів зібрання Яворницького Репін змалював більшу частину амуніції, зброї та іншої Козацької атрибутики. І, як уже було сказано, перший закінчений ескіз картини Ілля Юхимович подарував саме Дмитру Івановичу.

Ну, а ось і сам отаман – тодішній кошовий Січі, Іван Дмитрович Сірко – одна з центральних фігур картини. Художник довго шукав для нього схожий образ, зупинившись, врешті-решт, на генералі Михайлі Івановичі Драгомирові, тодішньому командуючому військами Київського військового округу, згодом – київському генерал-губернаторові.

Для товстуна, який повинен був зображати ще одного хрестоматійного персонажа – Тараса Бульбу – прототипом виявився професор

Петербурзької консерваторії Олександр Іванович Рубець. Незважаючи на те, що Олександр Іванович жив і працював у Пітері, родом він був зі Стародуба, був нащадком шляхетського роду. Рубець був талановитим музикантом і педагогом, чудово грав на багатьох інструментах, включаючи фортепіано і бандуру.

Через Рубця-Бульби понуро визирає худий, високий довговусий козак. Це соліст Маріїнського театру Федір Гнатович Стравінський (у 1869 році закінчив Ніжинський юридичний ліцей). До речі, батько відомого композитора Ігоря Стравінського.

А для похмурого типу з сутінковим поглядом позував ні хто інший, як Василь Васильович Тарновський, Український колекціонер і меценат, власник відомого маєтку Качанівка. Був, до речі, за сумісництвом предводителем дворянства Борзнянського та Ніжинського повітів Чернігівської губернії. У Качанівці Рєпін змальовував козачу амуніцію (а заодно - і самого Василя Васильовича). Його колекція старожитностей козацької доби стала основою колекції Чернігівського історичного музею.

Про ці та інші постаті родом з Чернігівщини, які зображені на картині ви можете прочитати у книзі Володимира Сапона «Меди і полини історії» (книга видана в рамках обласної Програми підтримки розвитку інформаційно- видавничої сфери Чернігівщини 2012-2015»

Учень. За задумом художника центральним персонажем картини є не окрема особистість, а образ волелюбного народу. Не тільки фізичну силу запорожців прославляв художник, а й згуртованість, рівність і братерство людей, які прийняли патріотичною ідеєю.

«Запорожці» вперше з'явилися на ювілейній виставці робіт Рєпіна у 1891 році, яка була влаштована в Академії мистецтв з нагоди двадцятиріччя творчої діяльності художника. Картина була гаряче прийнята глядачами та отримала високу оцінку у пресі. «Всмотритесь попристальнее, — писал рецензент газеты «Новости», — вы начинаете понимать, что перед вами не просто веселая компания, а исторические деятели, не эпизод комедии, а исторический момент. Это право насмешки над грозным и могущественным султаном куплено кровью, куплено бесчисленным количеством героических смертей и деяний. Нужна великая отвага в душе, великое, смелое сердце, чтобы так искренне смеяться в такую минуту».

Слава «Запорожців» облетіла всю Росію, захоплювалися ними і на виставках за кордоном – у Чикаго, Будапешті, Мюнхені, Стокгольмі...Картину купив за 35 тисяч карбованців імператор Олександр III.

Уперше німецькою мовою «Лист запорожців...» надрукували 1653 р. у Відні, щоб додати натхнення оборонцям австрійської столиці від трьохсоттисячного турецького війська. І, підбадьорені дошкульним «Листом запорожців турецькому султану», віденці відбивалися доти, доки українець Юрій Кульчицький з-під Самбора, що на Львівщині, не пробрався крізь позиції ворога до австро-польсько-українського війська зі звісткою, що виснажені голодом оборонці Відня потребують підмоги. Оскільки про Кульчицького відомо, що він був і перекладачем, то ймовірно, що саме йому завдячуємо першим перекладом «Листа...» іноземною мовою.

У 1843 р. він був надрукований українською як додаток до «Історії Малоросії» за редакції М.Маркевича. У 1841 р. вийшов польською в часописі «Львов'янин», у 1637 р. із нього «списували» власний лист туркам Донські Козаки й 1774-го Омелян Пугачов використав підчас написання ультиматум оренбурзькому губернатору, віршований переклад «Листа...» французькою виконав Гійом Аполлінер, англійською – канадійка Флорін Лавсей.

Аполлінер звертається до цього відомого історичного факту, із симпатією називаючи запорожців, «щирими душами», які зберегли вірність «своїм степам і предківщині» («Пісня нелюбого в коханні»).

Що стало поштовхом до написання вірша? Можливо, він згадував якісь родові перекази Костровицьких, що збереглися ще з часів Речі Посполитої, коли українці разом із поляками і литовцями протистояли зазіханням Османської імперії, адже він мав слов'янське коріння: мати поета була російською підданою, а дід – поляк за походженням, штабс-капітан російської армії, який був змушений залишити родовий маєток під Новогрудном (Білорусь) після поразки Польського повстання проти царської Росії 1863-1864 років. А, можливо тому, що Аполлінер був переконаний, що джерелом справжньої поезії є життя, а поезія повинна дивувати, захоплювати і пізнавати життя за допомогою тільки її властивих засобів. А може рік народження Г.Аполлінера (1880) і створення картини І.Рєпіна – (1878-1891) викликали бажання звернутися до теми козацтва.

Українські перекладачі Микола Лукаш та Святослав Гординський яскраво передають зміст листа, викладений у вірші Аполлінера, який увійшов до збірки «Алкоголі» (1913 рік).

Святослав Гординський

«Відповідь запорозьких козаків царгородському султанові»

Я пес Аллахова сторожа
Як плющ по дубі в'юсь навкруг
Ви козаки із Запорожа
Народ п'яниць і волоцюг
В степах і заповідях Божих

Прийміть півмісяць і коран
Так вирішили астрологи
Як всемогучий ваш султан
Схиляйтесь запорожці в ноги
Так каже вам ваш ясний пан

Ходіть усі в моє підданя
Султан писав і кликав їх
Вони умить на це послання
Списали відповідь на сміх
Чаділа свічка їм остання

Ти лиходій ти Барабаш
Ти злий як янголи рогаті
Ти Вельзевул не владар наш
Ти любиш нечисть пожирати
Нас шабасом своїм не страш

Солунська риба ті зогнила
Огідний виплодок мари
Спис вилупив тобі сліпила
Тебе пускаючи вітри
У кільці мати породила

Ти кат подільський Лишаї
Й прищі твоє покрили тіло
Ти зад кобилій свинське рило
Купи за всі скарби свої
На рани й струпи ті мастило

Група «Маяковський і Україна»

«... між трьома культурами: російською, українською та грузинською» відбувалось становлення нащадка українських козаків поета В. Маяковського.

Прадід поета по батькові, Костянтин Кирилович, був сином полкового осавула, що служив у козацькому місті Бериславі Херсонської губернії. Його син, Костянтин Костянтинович, дід поета народився в Бериславі, проте виріс у Грузії, бо у 1822 році прадід був переведений на Кавказ. Бабуся по батькові походила з роду вихідця з Подільської губернії (Вінницька область), козака Данила – Данилевська Єфросинія Йосипівна, була двоюрідною сестрою історика, письменника, публіциста Григорія Данилевського.

Мати поета – Павленко Олександра Олексіївна – дочка українця штабс-капітана Павленка Олексія Івановича, який загинув під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр..

У вірші «Нашому юнацтву» поет скаже:

Ввібрав я
трьох
мовних джерел
потік.
я
не з кацапів-роззяв.
Я з діда - козак,
з другого -
січовик,
а в Грузії
жить
починав.

Переклад М. Бажана

Українською мовою поезію В. Маяковського перекладали М Бажан, П. Якимчук, Д. Павличко, В. Коломієць, Г. Шкурупій, Я. Первомайський.

Проте, порадившись ми вирішили читати вірші мовою оригіналу, щоб витримати стиль, строфіку і семантику вірша.

У автобіографії «Я сам» В. Маяковський писав: «1926-й год... продолжаю прерванную традицию трубадуров и менестрелей. Езжу по городам и читаю. Новочеркасск, Винница, Харьков, Париж, Ростов, Тифлис, Берлин, Казань, Свердловск, Тула, Прага, Ленинград, Москва, Воронеж, Ялта, Евпатория, Вятка, Уфа и т. д., и т. д., и т. д.».

Маяковський їздить від міста до міста з пропагандистсько-просвітницькою метою: читає свої вірші, роз'яснює завдання «Лівого фронту», пропонує новації «пролетарської культури». Уперше до Києва прибув навесні 1913 року, у січні 1914 – агітує за «прогресивний напрям у мистецтві – футуризм», із 1924 року майже щороку приїздить до Києва.

Лапы елок,
лапки,
лапушки...
Все в снегу,
а теплые какие!
Будто в гости
к старой,
старой бабушке
я
вчера
приехал в Киев («Київ»)

Географія його виступів широка: Полтава, Вінниця, Донецьк, Запоріжжя, Бердичів, Житомир, Миколаїв, Херсон, Нова Маячка, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Ялта, Євпаторія.

Він – пророк і агітатор, його вірші наповнені правдивістю, силою і глибоким психологізмом.

Україна в віршах відображена різнопланово, з глибокою любов'ю.

Я езжу
по южному
берегу Крыма, —
не Крым,
а копия
древнего рая!
Какая фауна,
флора
и климат!
Пою,
восторгаясь
и озирая.
Огромное
синее
Черное море.

Українські мотиви присутні у поезіях: «Ух и весело!», «Севастополь – Ялта», «Киев», «Долг Украине», «Крым», «Нашему юношеству», «Евпатория», «Земля наша обильна».

Ідейне звучання віршів поета-трибуна актуальне й по сьогодні, адже він не мислив себе без викриття всього негативного в житті людини, вбачав у цьому першорядне для літератури завдання.

Україна в 1920-1930-х роках: проводиться політика «українізації», започаткована у квітні 1923 року на XII з'їзді РКП(б) у Москві.

Мала загальну назву «коренізація», проводилась із метою зміцнення радянської влади в Україні засобами поступок у вигляді запровадження української мови в школі, пресі й інших ділянках культурного життя, а також в адміністрації – як державної мови республіки, прийняття у члени партії, у виконавчу владу українців.

Ключовими постатями, активними провідниками «українізації» України були Микола Скрипник (нарком внутрішніх справ УРСР) та Олександр Шумський – нарком освіти УРСР.

Під час зустрічі Шумського із Сталіним, Шумський поставив питання про усунення Л. Кагановича з посади генерального секретаря ЦККП(б)У. У листі Сталіна до Кагановича 26.04.1926 року Сталін поклав на Шумського відповідальність за поширення антиросійських настроїв в Україні.

Із листа Сталіна: «Шумский не видит, что при слабости коренных коммунистических кадров на Украине это движение, возглавляемое сплошь и рядом некоммунистической интеллигенцией, может принять местами характер борьбы за отчужденность украинской культуры и украинской общественности от культуры и общественности общесоветской, характер борьбы против "Москвы" вообще, против русских вообще, против русской культуры и ее высшего достижения - ленинизма. Я не буду доказывать, что такая опасность становится всё более и более реальной на Украине. Я хотел бы только сказать, что от таких дефектов не свободны даже некоторые украинские коммунисты. Я имею в виду такой, всем известный факт, как статью известного коммуниста Хвилевого в украинской печати. Требования Хвилевого о "немедленной деруссификации пролетариата" на Украине, его мнение о том, что "от русской литературы, от её стиля украинская поэзия должна убежать как можно скорее", его заявление о том, что "идеи пролетариата нам известны и без московского искусства", его увлечение какой-то мессианской ролью украинской "молодой" интеллигенции, его смешная и немарксистская попытка оторвать культуру от политики, – всё это и многое подобное в устах украинского коммуниста звучит теперь (не может не звучать!) более чем странно... украинский коммунист Хвилевоу не имеет сказать в пользу "Москвы" ничего другого, кроме как призвать украинских деятелей бежать от "Москвы" "как можно скорее". И это называется интернационализмом! Что сказать о других украинских интеллигентах некоммунистического лагеря, если коммунисты начинают говорить, и не только говорить, но и писать в нашей советской печати языком Хвилевого? Шумский не понимает, что овладеть новым движением на Украине за украинскую культуру возможно лишь борясь с крайностями Хвилевого в рядах коммунистов. Шумский не понимает, что только в борьбе с такими крайностями можно превратить подымающуюся украинскую культуру и украинскую общественность в культуру и общественность советскую».

У листі Сталін наголошує, що «українізація» проводиться занадто швидкими темпами, дає зрозуміти, що інтернаціональною мовою має стати російська, і на неї покладено завдання – виховувати радянську людину. У двох віршах «Борг Україні» (1926) й «Нашому юнатуству» (1927) відчувається пульс української історії, поставлене питання долі української мови та нації. Наче заперечуючи слова Сталіна, Маяковський окреслює борг перед українцями, звертається до себе, маючи на увазі всіх росіян: «товарищ москаль, на Украину шуток не скаль. Разучите эту мову на знаменах – лексиконах алых», говорить «По-своему всякий зубрит азы, аж цифры по своему снятся им. У каждого третьего — свой язык и собственная нация».

В інтернаціоналізмі він убачає не викорінення національної ідентичності, а викорінення міщанства, чванства, відсталості.

Три
разных капли
в себе совмещав,
беру я
право вот это —
покрыть
всесоюзных совмещан.
И ваших
и русопетов («Нашему юношеству»)

Трудно
людей
в одно истолочь,
собой
кичись не очень.
Знаем ли мы
украинскую ночь?
Нет,
мы не знаем украинской ночи («Долг Украине»)

Поет акцентує увагу на специфіці мови, її семантичній глибині, уводить у текст віршів українські лексеми, його чарує слово «чуєш».

Я
адрес
по-русски
спросил у хохла,
хохол отвечал:
— Нэ чую. —
Когда ж переходят
к научной теме,
им
рамки русского
узки («Нашему юношеству»)

Ці вірші відкривають Маяковського як нового провідника «українізації», як інтернаціоналіста, який виступає за самобутність кожної нації. У цьому році виповнюється 90 років віршу Маяковського «Борг Україні».

Перегляд відео, у якому відомі українські актори і виконавці народний артист України Володимир Горянський, лідер гурту «Друга ріка» Валерій Харчишин, Народний артист України Олександр Пономарьов, Народний артист України Остап Ступка читають «Борг Україні».

Ми спробували представити Вам трьох абсолютно різних поетів: один ніколи не був в Україні, інший, в очікуванні майбутньої подорожі, почував себе так, ніби дитина перед різдвом, а третій приїздив, як у гості до своєї бабусі.

Які ж асоціації викликали у Вас про нашу Батьківщину ці поети? Напишіть, будь ласка, на зеленому папері до кожного поета по одній найяскравішій й прикріпіть до дошки. Ці слова і будуть відповіддю на запитання В. Маяковського: «А що ми знаємо про лице України?..»

Зачитується вивішене на дошці

Умовою для виконання наступного завдання є слова Р. Рільке:

У злагоді я з віком прямо йду
І чую вітер славного листа
Якого Бог, і ти, і я писав
В чужих руках ще треба бути йому.
Нових сторінок полиск відчуваю,
На них ще з'явиться усе.
На них дві тихі сили поглядають
І потай зважують себе.

Книга історії – високі й патетичні слова, проте вписувати чергові рядки довірено нам. Сьогодні так багато хочеться побажати нашій Батьківщині, а найголовніше – миру і благодаті. Тож візьміть у руки листівки-витинанки, які учні створили заздалегідь на уроці технологій і напишіть свої побажання Україні, якою Ви уявляєте нашу країну через п'ять років, себе – уже випускників ВНЗ, і пам'ятайте, що Україна – це Ви.

Учені вважають, що завдяки синергетичній енергії, яка виникає в результаті сконцентрованого бажання однодумців, можна досягти навіть неможливого.

Вчитель: До роботи прошу приєднатися всіх. Свої листи Ви можете підписати, поставити сьогоднішню дату (6 – баланс, єдність протилежностей, гармонія на матеріальному рівні) і вкинути до поштової скриньки.

А через п'ять років на Дні зустрічі випускників, ми відкриємо цю скриньку, адресатом якої є Україна, і ви переконаєтесь, що все саме так, як ви записали, і склалося.

Щодо сьогоднішнього оцінювання на уроці, нехай час й історія виставить нам усім найвищий бал за творчість рук, душі й серця

Дякую всім.

Література

- 1.В.Сапон. Меди і полини історії / Чернігів, ТОВ Видавництво «Десна-Поліграф», – 2014. – 208 с.
- 2.Денисова Т.Н., Сиваченко Г.М. Зарубіжна література ХХ ст. Хрестоматія-посібник. Підручник для 11 кл. загальноосв. навч. закладів. – К.: Генеза, 2000. – 768 с.
- 3.Козацька абетка: коротка історія українського козацтва для дітей і дорослих/ автор-упорядник О.С. Яремійчук. – К: Веселка, 2013. – 80с.
- 4.Корреспондент: Веселые запорожцы. История создания картины Запорожцы пишут письмо турецкому султану – архив [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/showbiz/1422142-korrespondent-veselye-zaporozhscy-istoriya-sozdaniya-kartiny-zaporozhscy-pishut-pismo-tureckomu-sultanu>. – Назва з екрану.
- 5.Маяковский В.В. Сочинения в двух томах, т. I/Сост. Ал. Михайлова; Вступ. ст. А. Метченко; Прим. А. Ушакова.—М.: Правда, 1987.—768 с., ил.
- 6.Островский Г.С. Как создается картина? [Електронний ресурс] // Изосфера. – Режим доступу: <http://izosfera.ru/MasterClass/kak-sozdaetsya-kartina>. – Назва з екрану.
- 7.Островский Г.С. Рассказ о русской живописи. – М.: Изобраз. искусство, 1987.– 360с.

Шмаглій Тетяна Михайлівна

Викладає: алгебру

Стаж роботи: 8

Спеціаліст другої категорії,
лауреат всеукраїнського
конкурсу «Вчитель року – 2016»

Успіх не є ключем до щастя. Щастя - ось ключ до успіху. Якщо ви любите те, що робите, ви будете успішним.

(Альберт Швейцер)

ФОРМУЛИ ТРИГОНОМЕТРІЇ: ПЕРЕТВОРЕННЯ ТРИГОНОМЕТРИЧНИХ ВИРАЗІВ

(урок алгебри, 10 клас)

Мета уроку

Навчальна:

закріпити вміння й навички учнів виконувати перетворення тригонометричних виразів;

ознайомити учнів з деякими прийомами для перетворень тригонометричних виразів.

Розвивальна:

сприяти розвитку мислення, розвивати вміння аналізувати математичний матеріал.

Виховна:

виховувати культуру математичних записів, охайність.

I. Повідомлення теми, мети і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Слово вчителя. Перед тим, як розпочати наше заняття, трошки відволікнемося. Заплющіть, будь ласка, очі і уявіть ситуацію, коли ви на вершині успіху, досягли всього, чого бажали. А тепер згадайте як ви наполегливо і віддано працювали над виконанням певного завдання. З'єднаємо в уяві ці дві картинки: наполеглива праця обов'язково увінчається успіхом. Тому я вам бажаю, щоб ваші зусилля на занятті були черговим кроком до досягнення успіху в навчанні, а пізніше – і в майбутній професії.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Робота з опорними схемами.

Співвідношення між тригонометричними функціями одного аргументу.

- Формули додавання.
- Формули подвійного аргументу.
- Формули пониження степеня.
- Формули перетворення суми тригонометричних функцій у добуток.
- Формули перетворення добутку тригонометричних функцій у суму.

Приєм «Знайдіть помилку».

Знайдіть помилку

$$\sin 2\alpha = 2\sin \alpha \cos 2 \alpha$$

Правильна відповідь

$$\sin 2\alpha = 2\sin \alpha \cos \alpha$$

Знайдіть помилку

$$\cos 2\alpha = 2\cos \alpha \sin \alpha$$

Правильна відповідь

$$\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha = 1 - 2\sin^2 \alpha = 2\cos^2 \alpha - 1$$

Знайдіть помилку

$$\sin(\alpha + \beta) = \sin \alpha \cos \alpha + \sin \beta \cos \beta$$

Правильна відповідь

$$\sin(\alpha + \beta) = \sin \alpha \cos \beta + \sin \beta \cos \alpha$$

Знайдіть помилку

$$\sin^2 \beta = \frac{1 + \cos 2\beta}{2}$$

Правильна відповідь

$$\sin^2 \beta = \frac{1 - \cos 2\beta}{2}$$

III. Розв'язування вправ і задач

Робота в групах

1. «СИНУС». Довести тотожність: $\frac{\sin 2\alpha}{1 + \cos 2\alpha} = \operatorname{tg} \alpha$.

$$\text{Доведення: } \frac{\sin 2\alpha}{1 + \cos 2\alpha} = \frac{2\sin \alpha \cos \alpha}{1 + 2\cos^2 \alpha - 1} = \frac{2\sin \alpha \cos \alpha}{2\cos^2 \alpha} = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha} = \operatorname{tg} \alpha,$$
$$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg} \alpha,$$

Тотожність доведено.

1. «КОСИНУС». Обчислити $\cos 36^\circ \cos 72^\circ$.

Розв'язання: помножимо і поділимо вираз на $4\sin 36^\circ$, маємо:

$$\frac{4\sin 36^\circ \cos 36^\circ \cos 72^\circ}{4\sin 36^\circ} = \frac{2\sin 72^\circ \cos 72^\circ}{4\sin 36^\circ} = \frac{\sin 144^\circ}{4\sin 36^\circ} =$$
$$= \frac{\sin (180^\circ - 36^\circ)}{4\sin 36^\circ} = \frac{\sin 36^\circ}{4\sin 36^\circ} = \frac{1}{4}.$$

2. «ТАНГЕНС». Довести тотожність:

$$\frac{\operatorname{tg}^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha} \cdot \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{\operatorname{ctg}^2 \alpha} - \operatorname{tg}^2 \alpha = 0.$$

Доведення:

$$\frac{\operatorname{tg}^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha} \cdot \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{\operatorname{ctg}^2 \alpha} - \operatorname{tg}^2 \alpha = \frac{\sin^2 \alpha}{\cos^2 \alpha} \cdot \frac{1}{\cos^2 \alpha} \cdot \frac{1}{\sin^2 \alpha} \cdot \frac{\cos^2 \alpha}{\sin^2 \alpha} =$$
$$= \frac{\sin^2 \alpha \cdot \cos^2 \alpha}{\cos^2 \alpha} \cdot \frac{\sin^2 \alpha}{\sin^2 \alpha \cdot \cos^2 \alpha} =$$
$$= \frac{\sin^2 \alpha}{\cos^2 \alpha} = \operatorname{tg}^2 \alpha,$$
$$\operatorname{tg}^2 \alpha = \operatorname{tg}^2 \alpha.$$

Тотожність доведено.

3. «КОТАНГЕНС». Обчислити: $\frac{3\sin \alpha \cos \alpha}{2\sin^2 \alpha - 3\cos^2 \alpha}$,

якщо $\operatorname{ctg} \alpha = -2$.

Поділимо чисельник і знаменник виразу на $\sin^2 \alpha$. Маємо:

$$\begin{aligned} \frac{3\sin\alpha\cos\alpha}{2\sin^2\alpha - 3\cos^2\alpha} &= \frac{\frac{3\sin\alpha\cos\alpha}{\sin^2\alpha}}{\frac{2\sin^2\alpha - 3\cos^2\alpha}{\sin^2\alpha}} = \\ &= \frac{\frac{3\cos\alpha}{\sin\alpha}}{2 - \frac{3\cos^2\alpha}{\sin^2\alpha}} = \frac{3\operatorname{ctg}\alpha}{2 - 3\operatorname{ctg}^2\alpha}. \end{aligned}$$

Якщо $\operatorname{ctg}\alpha = -2$, то:

$$\frac{3\operatorname{ctg}\alpha}{2 - 3\operatorname{ctg}^2\alpha} = \frac{3(-2)}{2 - 3(-2)^2} = \frac{-6}{2 - 12} = \frac{-6}{-10} = 0,6.$$

Задача для абітурієнта

Довести, що коли $\sin\alpha \neq 0$,
то для довільного цілого $n \geq 0$
істинна тотожність

$$\cos\alpha\cos2\alpha\cos4\alpha \dots \cos2^n\alpha = \frac{\sin2^{n+1}\alpha}{2^{n+1}\sin\alpha}$$

1. Перевіримо, чи виконується дане твердження при $n = 1$. Тоді: $\frac{\sin2^{1+1}\alpha}{2^{1+1}\sin\alpha} =$
 $\frac{\sin4\alpha}{4\sin\alpha} = \frac{2\sin2\alpha\cos2\alpha}{4\sin\alpha} = \frac{4\sin\alpha\cos\alpha\cos2\alpha}{4\sin\alpha} = \cos\alpha\cos2\alpha,$

$\cos\alpha\cos2\alpha = \cos\alpha\cos2\alpha$ - правильна рівність.

2. Припустимо, що дане твердження є справедливим при $n = k$, тоді

$$\cos\alpha\cos2\alpha\cos4\alpha \dots \cos2^k\alpha = \frac{\sin2^{k+1}\alpha}{2^{k+1}\sin\alpha}.$$

3. Доведемо, що рівність виконується при $n = k + 1$, тобто

$$\begin{aligned} \cos\alpha\cos2\alpha\cos4\alpha \dots \cos2^k\alpha\cos2^{k+1}\alpha &= \frac{\sin2^{k+1}\alpha\cos2^{k+1}\alpha}{2^{k+1}\sin\alpha} = \\ &= \frac{\frac{1}{2}\sin2^{k+1}\alpha\cos2^{k+1}\alpha}{2^{k+1}\sin\alpha} = \frac{\sin2 \cdot 2^{k+1}\alpha}{2 \cdot 2^{k+1}\sin\alpha} = \frac{\sin2^{k+2}\alpha}{2^{k+2}\sin\alpha}, \end{aligned}$$

тобто

$$\cos\alpha\cos2\alpha\cos4\alpha \dots \cos2^{k+1}\alpha = \frac{\sin2^{k+2}\alpha}{2^{k+2}\sin\alpha},$$

що й треба було довести. Отже дана рівність є правильною для будь-якого натурального n .

Робота в парах: обчислити значення виразів. Учням пропонуються завдання, записані в лівій колонці таблиці, та відповіді до них на розрізних картках. Виконавши завдання, учні розміщують картку із відповіддю справа проти відповідного завдання. Після колективного обговорення результатів, пропоную учням повернути картки зворотною стороною. Має утворитися життєстверджуюче гасло.

$\sin^4\alpha + 2\sin^2\alpha\cos^2\alpha + \cos^4\alpha =$	
$\cos33^0\cos27^0 - \sin33^0\sin27^0 =$	
$\cos^2\frac{\pi}{8} - \sin^2\frac{\pi}{8} =$	
$\operatorname{tg}\left(\pi - \frac{\pi}{4}\right) =$	

$\sin^4\alpha + 2\sin^2\alpha\cos^2\alpha + \cos^4\alpha =$ $= (\sin^2\alpha + \cos^2\alpha)^2 = 1^2 = 1$	1
$\cos 33^\circ \cos 27^\circ - \sin 33^\circ \sin 27^\circ =$ $= \cos(33^\circ + 27^\circ) = \cos 60^\circ = \frac{1}{2}$	
$\cos^2 \frac{\pi}{8} - \sin^2 \frac{\pi}{8} =$ $= \cos 2 \frac{\pi}{8} = \cos \frac{\pi}{4} = \frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$
$\operatorname{tg}\left(\pi - \frac{\pi}{4}\right) = -\operatorname{tg} \frac{\pi}{4} = -1$	-1

$\sin^4\alpha + 2\sin^2\alpha\cos^2\alpha + \cos^4\alpha = 1$	<i>Зібратися разом – це початок,</i>
$\cos 33^\circ \cos 27^\circ - \sin 33^\circ \sin 27^\circ = \frac{1}{2}$	<i>Триматися разом – це прогрес,</i>
$\cos^2 \frac{\pi}{8} - \sin^2 \frac{\pi}{8} =$ $= \cos 2 \frac{\pi}{8} = \cos \frac{\pi}{4} = \frac{\sqrt{2}}{2}$	<i>Працювати разом – це</i>
$\operatorname{tg}\left(\pi - \frac{\pi}{4}\right) = -\operatorname{tg} \frac{\pi}{4} = -1$	УСПІХ

Генрі Форд.

IV. Домашнє завдання

Вивчити п. 18-19. Вправи 1 (1), 2 (1, 2), 7(3) на ст. 314-315.

Завдання підвищеного рівня складності: poplmath.blogspot.com

V. Підсумок уроку. Рефлексія.

Використані джерела

<http://testportal.gov.ua/>